

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
СИМВОЛІЧНИЙ СВІТ КАЗОК ЛАЗАРА ЕРВІНА НА ОСНОВІ
ВИБРАНИХ ТВОРІВ

Шош Жофія Федорівна

Студентка II-го курсу

Освітня програма «Мова і література угорська»

Спеціальність 035 «Філологія» 035.071 «Мова і література угорська»

Рівень вищої освіти: магістр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № 107 / 14.10.2024.

Науковий керівник:

Берегсасі Аніко Ференцівна,
зав. кафедри, доктор габілітований, професор

Завідувач кафедри

Берегсасі Аніко Ференцівна,
зав. кафедри, доктор габілітований, професор

Робота захищена на оцінку _____, « ____ » _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра філології

Кваліфікаційна робота
СИМВОЛІЧНИЙ СВІТ КАЗОК ЛАЗАРА ЕРВІНА НА ОСНОВІ
ВИБРАНИХ ТВОРІВ

Рівень вищої освіти: магістр

Виконавець: студентка II -го курсу

Шош Жофія Федорівна

Освітня програма «Мова і література угорська»

Спеціальність 035 «Філологія» 035.071 «Мова і література угорська»

Науковий керівник: **Берегсасі Аніко Ференцівна**,
зав. кафедри, доктор габілітований, професор

Рецензент: **Чордаш Василь Васильович**,
доктор філософії, доцент

Берегове

2025

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Filológia Tanszék

**LÁZÁR ERVIN MESÉINEK SZIMBÓLUMVILÁGA VÁLASZTOTT
MŰVEK ALAPJÁN**

Magiszteri dolgozat

Készítette: Sass Zsófia

MA II. évfolyamos magyar nyelv és irodalom

szakos hallgató

Témavezető: Dr. habil. Beregszászi Anikó

tanszékvezető professzor

Recenzens: Dr. Csordás László

PhD, docens

ЗМІСТ

I. ВСТУП	6
1.1. Предмет і мета роботи	7
1.2. Огляд наукової літератури	8
1.3. Визначення жанру	9
II. СИМВОЛІЧНИЙ СВІТ КАЗОК ЕРВІНА ЛАЗАРА НА ОСНОВІ ВИБРАНИХ ТВОРІВ	9
2.1.« Знайомство з Ервіном Лазаром ».....	10
2.2.« Семиголовий чарівник	14
2.2.1.« Казка для Юлі »	16
2.2.2.« Справедливий Кролик ».....	18
2.2.3.« Гусінь, що застрягла в дереві »	21
2.2.4.« Брехлива Мишка ».....	23
2.2.5.« Еденке та десятиповерхівка »	25
2.2.6.« Синій і Жовтий »	28
2.2.7.« Семиголовий чарівник »	29
2.3.« Круглий ліс з чотирма кутами »	32
2.3.1.« Ми знайомимось ».....	33
2.3.2.« Серрафін Кінь долає самого себе ».....	35
2.3.3.« Квітка Вацкамати »	37
2.3.4.« Бігфі-Букфенц-Букференц »	39
2.3.5.« Повернись додому, МіккаМакка! »	42
2.4.« Зоряний масток ».....	45
2.4.1.« Злодій ».....	46
2.4.2.« Коваль »	48
2.4.3.« Жінка »	50
2.4.4.« Порцелянова лялька »	52
2.4.5.« Криниця »	54
2.5. Виявлення мотивів	56
2.5.1. Зло	57
2.5.2. Дитина	58
2.5.3. Спільна мова	59
2.5.4. Гармонія з довкіллям	60
2.5.5. Застигла особистість	61
2.5.6. Спільнота як сила, що підтримує	62
III. ВИСНОВКИ	64
Бібліографія та список джерел	66
РЕЗЮМЕ	69

TARTALOM

I. BEVEZETÉS	6
1.1. A munka tárgy és célja.....	7
1.2. Szakirodalmi áttekintés.....	8
1.3. Műfaji meghatározás.....	9
II. LÁZÁR ERVIN MESÉINEK SZIMBÓLUMVILÁGA VÁLASZTOTT MŰVEK ALAPJÁN	9
2.1. Lázár Ervin megismertetése.....	10
2.2. A Hétfejű Tündér	14
2.2.1. Mese Julinak.....	16
2.2.2. Az igazságtevő Nyúl	18
2.2.3. A fába szorult hernyó	21
2.2.4. A hazudós Egér	23
2.2.5. Ödönke és a tízemeletes	25
2.2.6. Kék meg a Sárga	28
2.2.7. A Hétfejű Tündér	29
2.3. A Négyszögletű Kerek Erdő	32
2.3.1. Bemutatkozunk.....	33
2.3.2. Ló Szerafín legyőzi önmagát.....	35
2.3.3. Vacskamati virágja	37
2.3.4. Bikfi-Bukfenc-Bukferenc.....	39
2.3.5. Gyere haza, Mikkamakka!	42
2.4. Csillagmajor.....	45
2.4.1. A tolvaj.....	46
2.4.2. A kovács.....	48
2.4.3. Az asszony.....	50
2.4.4. A porcelánbaba.....	52
2.4.5. A kút.....	54
2.5. Motívumok feltárása	56
2.5.1. A gonosz.....	57
2.5.2. A gyermek	58
2.5.3. A közös nyelv.....	59
2.5.4. Összhang a környezettel.....	60
2.5.5. A bebetonozott személyiség.....	61
2.5.6. A közösség, mint megtartó erő.....	62
III. ÖSSZEGZÉS.....	64
Irodalom- és forrásjegyzék	66
PE3IOME	69

I. BEVEZETÉS

Aki megtudta, hogy Lázár Ervin műveivel kapcsolatban írom a munkámat, és ismeri, annak mosolyt csalt az arcára. Feltételezem azért, mert eszükbe juthatott egy meséje, egy karaktere, az, ahogy kénye-kedve szerint játszik a nyelvvel, vagy talán csak annyi, hogy mikor olvastak tőle, akkor is mosolyogtak.

Lázár Ervin olyan könnyedséggel tud mosolyt csalni az ember arcára, mint amilyen könnyedséggel képes az olvasót megrendíteni és napokon keresztül el nem eresztetni. Hiszen bármennyire is gyermeki és tiszta az írói stílusa, ez mégsem csupán azzal jár, hogy szépen le tudja írni a jót, hanem azzal is, hogy kegyetlenül le tudja írni a gonoszt is. De mindeközben azt is tudjuk róla, hogy nem fekete-fehér minden meséje. Van, hogy a jóban is van rossz, és a rosszban is van jó. A legtöbb esetben antihősökkel dolgozik, a valós világból valamilyen módon kitagadott/kiszakadt/kimenekült hősökkel, akik közel sem tökéletesek, és ha megvizsgáljuk a cselekedeteiket, akkor láthatjuk, hogy közel sem olyan jók. De akkor miért mosolygunk mégis, ha rájuk gondolunk? Vagy ha szörnyűségekről, gonoszról is írt, akkor miért mosolygunk mégis, ha rájuk gondolunk? Vagy ha sikertelenül, pozitív végkicsengés nélkül is zárultak művei, akkor miért mosolygunk mégis, ha rájuk gondolunk? Többek között ezekre a kérdésekre is fogom keresni a választ a munkám során.

A karaktereiről még bevezetésként annyit, hogy Lázár Ervin is az a típusú író, aki saját magát írja bele a műveibe. Több különböző karakter, de visszaköszön belőlük önmaga. Csukás István a Kurta mese Lázár Ervinről c. művében így fogalmazta mindezt meg: „*Már estefelé jár az idő, furcsa árnyékok nyújtózkodnak az utcán, s a nagy bajuszú, rozmárbajuszú, harcsabajuszú, lelógó varjúsárnybajuszú férfi dűnnyög az árnyékoknak. Ezt dűnnyögi: „Te árnyék, te ott nagyon hasonlítasz valamire! Vagy valakire! Még nem tudom, hogy mire vagy kire, de mindjárt kitalálom. Mert író lennék, vagy mi a csuda? Ki is találtam, hogy kire hasonlítasz! Énrám hasonlítasz, Lázár Ervinre! De hát úgy nem hívhatlak, úgy engem hívnak. Elnevezlek hát Tejbajszánnak! Vagy Szegény Dzsoninak! Vagy inkább Berzsián szeretnél lenni? Nem, nem, legyél csak Tejbajszán, olyan tatáros képű alak vagy! És legközelebb megírlak az egyik könyvemben!”*”¹ Megírta saját magát a könyveiben, és mi pedig ezáltal ráismertünk, meg a másokra, meg sajátmagunkra.

¹ Csukás István 1996: Költők éhkoppon. Budapest, Osiris Kiadó. 54. p.

1.1. A munka tárgya és célja

A munkám tárgya A Hétfejű Tündér, A Négyszögletű Kerek Erdő és a Csillagmajor válogatott elbeszélései. A célom pedig az velük, hogy közös, visszatérő motívumokat fedezzek fel a különböző művekben, feltárjam azok jelenlétét és jelentését. Ezzel egységesítve az egymástól akár teljesen eltérő elbeszéléseket is. Hiszen az a hipotézisem, hogy Lázár Ervinnek van egy világszemlélete, és egy arra épülő motívumhálózata, ami bekúszik minden művébe.

Kutatási módszeremül a dokumentum- és tartalomelemzést választottam, hiszen legelőször fel fogom tární az elbeszéléseket, értelmezem őket, majd végül a kapott információkat rendezni és elemezni kívánom. Ebből pedig már lehet is következtetni a munkám felépítésére.

A fő rész öt különböző fejezetre és alfejezetekre tagolódik.

A dolgozatom elején Lázár Ervint fogom megismertetni, ügyelve arra, hogy a kortárs szerző létét kihasználva, minél több interjúval, saját szavaival tudjam szemléltetni azt, hogy milyen ember lehetett is ő.

A munkám második felében pedig műelemzések lesznek olvashatóak A Hétfejű Tündér, mint mesegyűjtemény, A Négyszögletű Kerek Erdő, mint meseregény, és a Csillagmajor, mint novellaciklus válogatott alkotásai.

Ezt követően egy összefoglalás fog következni, amelyben az elemzések során gyűjtött közös motívumokat fogom felvázolni és bemutatni.

Az aktualitásáról annyit szeretnék mondani, hogy azért aktuális, és marad is aktuális, mert örökérvényű, hiszen amíg az emberiség fenáll, addig mindig lesznek konfliktusok, mindig lesznek kérdések és problémák, mindig lesz gonosz, amivel valamit kezdeni kell, tehát fontos, hogy minél több megoldási stratégiát ismerjünk, hogy megismerjük Lázár Ervin gondolkodását is minderről. Pedig ő sosem akart tanulságokat megfogalmazni, viszont mégis az egész életműve egy tanítás. Ahogy Alföldi Jenő fogalmazta meg: „*A megoldó képletet hagyta a csodába, de tudta a titkot, és megmutatta, hogyan kell fölemelkedni. Ő a mi szárnyas emberünk – most is fölülről nevet ránk.*”² Ezt a titkot, a fölemelkedés titkát szeretném megfogalmazni és föltárni a munkámban.

² Alföldi Jenő 2012: Szárnyas emberünk. In.: Szondi György, Ernőd Teréz. Kovács Ildikó, Szondi Bence szerk. „Szárnyas emberünk”. Lázár Ervin konferencia. Budapest, Napkút Kiadó Kft. 4. p.

1.2. Szakirodalmi áttekintés

A Lázár Ervinnel készített interjúk, beszélgetések, valamint a különböző irodalmi folyóiratokban megjelent kritikusok írásain túl két különösen fontos szakirodalommal dolgoztam. A Komáromi Gabriella által írt monográfiával, amelynek címe: Lázár Ervin élete és munkássága. Valamint A Pompor Zoltán által írt doktori disszertáció volt a másik gyakran felhasznált szakirodalmam, ami megalapozta a teljes munkámat, a címe: Hagyomány és újítás Lázár Ervin elbeszélő művészetében.

Komáromi Gabriella volt Lázár Ervin legelső monográfusa, amelyről ő úgy vélekedett, hogy mindez egyszerre áldás és átok. Átok azért, mert még könnyen tévedhet, hiszen még nincs meg az a nagy szellemi és időbeli távlat. De leginkább mégis áldás, hiszen vannak kiváltságai, ő az, aki ott áll majd a kezdeteknél, és az, akinek még vannak eleven forrásai is: *„a családtagok (testvér, feleségek, gyerekek, rokonok), a hajdani pusztaiak, a sárszentlőrinci és szekszárdi osztálytársak, az egyetemi évfolyamtársak, az ifjúkori szerelmek, a szerkesztő- és íróbarátok — s még sokan mások.”*³ A monográfiát két nagy fejezetre lehet osztani, az elsőben bemutatásra került az élete, mert ahogy említettem, Lázár Ervin olyanfajta író, aki saját magát írja bele a könyveibe, emiatt még inkább megkerülhetetlen az életrajzának is a feltárása a munkássága mellett. A második rész a munkásságáról, a megírt műveiről szól. Kronológiai sorrendben halad. Az a célja, hogy bemutassa, hogy Lázár Ervint a meséi emelték a halhatatlanok sorába, hiszen még a kronológiai sorrend is a meseszerűség és a mese felé vezet.⁴

Pompor Zoltán is felfejtette már azt, hogy Lázár Ervin a hatvanas években találja meg az úgynevezett hangját, és onnan kezdődik az, hogy a realista narratíva mágikus realizmushoz, majd a mesék felé vezeti az életművet. Azt az életművet, amelynek a két meghatározó motívuma a gyermeki és a pusztai világ, és ezek közül egyiket sem lehet elképzelni csoda, fantasztikum nélkül. Hiszen az elsőben nagy szerepet játszik a babonáság, a másodikban pedig a játékos világbefolyásolási törekvések. Pompor Zoltán célja, hogy feltárja a teljes életművet és kiszakítsa Lázár Ervint a gyermekirodalmi skatulyából. Így fogalmaz: *„és az elbeszéléseket a mesékkal együtt olvasva felmutassam azokat a jelenségeket, melyek éppoly jellemzőek a Lázár- elbeszélésekre, mint mesékre, ezáltal a szerző életművét a XX. századi magyar irodalom megkerülhetetlen jelenségévé teszik.”*⁵

³ Komáromi Gabriella 2011: Lázár Ervin élete és munkássága. Budapest, Osiris Kiadó. 20.p.

⁴ Komáromi Gabriella 2011: Lázár Ervin élete és munkássága. Budapest, Osiris Kiadó. 25.p.

⁵ Pompor Zoltán 2010: Hagyomány és újítás Lázár Ervin elbeszélő művészetében. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/db483245-6b36-43e0-a422-cd06c6987c37/content>

További célja az, amit a cím alapján is lehet sejteni, hogy bemutatja azt, hogy a népmesei alapokat hogyan változtatta, hogyan tette új megvilágításba, illetve a hagyományos mesemondói szerepet hogyan modernizálta, hogyan tett bele új tartalmakat.⁶

1.3. Műfaji meghatározás

Az általam elemzett három könyvet három különböző műfajba sorolják a szakirodalomban. A Hétfejű Tündér mesegyűjtemény, A Négyszögletű Kerek Erdő meseregény, a Csillagmajor pedig novellaciklus.

A három könyvben közös pont az, hogy a fejezeteit külön-külön is lehet olvasni, sőt a legtöbbjük meg is jelent önmagában is különböző más könyveiben. Viszont mégis a mostani elrendezés összefogja őket, és egységessé teszi. A meseregény és a novellaciklus meghatározása az, hogy az egymással laza kapcsolatban álló novellák/mesék füzérét a közös szereplők kötik össze. A Hétfejű Tündérben az utolsó két novellát leszámítva nincsenek közös szereplők, nincsen közös történetszál, ezért azt a könyvet mesegyűjteményként határozták meg.

De, hogy mi maga a mese? hogy hogyan lehetne ezt tudományosan, teljeskörű definícióval illetni, az közel sem olya egyszerű, mint ahogy azt először gondolnánk, hiszen olyan műfaj, amely rendkívül változatos. A különböző definíciók kísérletei pedig gyakran ütik egymást. Tehát, ha szabad, nem tudományos definícióval élnék, hanem inkább lelkel, „*lévén ez inkább a lélek dolga*”⁷. Boldizsár Ildikó meseterapeuta így fogalmazta meg azt, hogy mi is a mese: „*A meséken keresztül érvényes tudás birtokába lehet jutni azzal kapcsolatban, hogy miként működik a világ, és milyen életfeladatai vannak az embernek. Hogyan lehet szert tenni segítőkre, mi dolgunk a bennünket veszélyeztető gonosz és ellenséges erővel, és hogyan lehet elgondolni, sőt megtenni valamit, amiről mindenki azt állítja: lehetetlen.*”⁸ Úgy gondolom, hogy ez meghatározás illik leginkább a munkámhoz.

⁶ Pompor Zoltán 2010: Hagyomány és újítás Lázár Ervin elbeszélő művészetében. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/db483245-6b36-43e0-a422-cd06c6987c37/content>

⁷ Lázár Ervin 1979: Berzsián és Dideki. Budapest, Móra Könyvkiadó.

⁸ Boldizsár Ildikó 2010: Meseterápia – mesék a gyógyításban és a mindennapokban. Budapest, Magvető kiadó. 13. p.

II. LÁZÁR ERVIN MESÉINEK SZIMBÓLUMVILÁGA VÁLASZTOTT MŰVEK ALAPJÁN

2.1. Lázár Ervin megismertetése

„Bizonyos lelkiállapot kell az íráshoz, lehet ezt magasabb rendű segítségnek is nevezni, ami azért szükséges, hogy az ember rávegye magát arra, hogy leüljön, s akármennyire szenved, kísérelje meg az írást.”⁹ Ezt maga Lázár Ervin nyilatkozta, akiről köztudott volt, hogy nehezen szánta rá magát a betűvetésre, és a fia szerint fizikai fájdalommal születtek a történetei. Viszont olyan műveket tett le az asztalra, amik megkerülhetetlenek, ha a magyar gyermekirodalomról beszélünk. Bár a gyermekirodalomba való skatulyázásról ő maga azt mondta, hogy neki fogalma sem volt arról, hogy most gyermekeknek vagy felnőtteknek ír: „egyszerűen magamnak írtam, amit írtam, aztán kiderült, hogy másoknak is”.¹⁰

Lázár Ervin 1936-ban született. Gyermekkorát Alsórácegres-Pusztán töltötte. Ez a helyszín az egész életművét végigkísérte. Nagy hatással voltak rá az ott élő emberek, azok meséi, a jellegzetes szókincsük és a zárt közösségük. Rácegrespuszta, leszámítva a nagyszederfát és a düledező házakat, gyakorlatilag megszűnt létezni, de Lázár Ervin átemelte az irodalomba Rácpácegresként.¹¹ „Rácpácegres különben az én gyerekkorom színtere. Eldugott, apró település a Dunántúlon, tizenhat-tizenennyolc család élt ott, se iskolája, se villanya, se boltja, az oda vezető út is csak földút. Azt szokták rá mondani: Isten háta mögötti hely. Van benne némi igazság, de azért azt sem árt tudni, hogy azért volt Isten háta mögött, mert Isten éppen a háta mögé dugta a tenyerét. Igen, a tenyerét, amin szelíden és védelmezően tartotta Rácpácegrest”¹². Ennek a pusztai népnek „varázsszavai” voltak, amiket nem lehet, vagyis inkább nem érdemes másként mondani, hiszen értelmüket csorbítaná. „Itt van ez a ballangkóró! (...) Érzelmeket, sejtelmeket mozdít meg bennem, felidézi a homályba hullt tájat, az őszi szagokat, a gyermek szorongását. Mindezek után, ha közértés kedvéért azt írom: „ördögszekér”, nem mozdul meg bennem semmi. Ráadásul: lehet, hogy az ördögszekeret görgette a szél, de a ballangkórót hőmbölgette.”¹³

⁹ Interjú: Ahol sok a gyerek, nincs idő a pesszimizmusra - Interjú Lázár Ervin íróval. <https://regi.ig-en.hu/index.php?pg=archivum&cikk=1175948745&l=404> Megtekintésének dátuma: 2025.02.24.

¹⁰ Nádor Tamás 2005: Kavics és csillag. *Új könyvpiac*, 2005/10. 33-35.

¹¹ Pompor Zoltán 2007: Alsó-Rácegrespusztából Rácpácegres – Lázár Ervin prózaművészetének világképe. *Studia Caroliensia*. 2007/2. 121-127.

¹² Lázár Ervin 2003: Lovak, kutyák, madarak. In. Tüskés varabin. Budapest, Osiris, 53-86.

¹³ Lázár Ervin 2023: Csillagmajor. Budapest, Trend kiadó. 121. p.

Az írásaiban előszeretettel használta ezeket a különös, pusztai, kihalás szélén álló varázsszavakat.

A születési helyén túl fontosnak találom beszélni a magánéletéről is, hiszen a személyek, akik a családjában voltak, belekúsztak a történeteibe. Második feleségével Vathy Zsuzsával harminchat évig voltak együtt. „*Nagy hadakozások között élünk együtt. Őröla is csak azt tudom mondani, hogy nagy szerencsém, hogy találkoztam vele*”.¹⁴ Macskaforma, kicsi, törekeny asszonyként emlékeznek rá, a Vacskamati ihletőjére. Végzettsége szerint vegyész mérnök volt, öt évig dolgozott olajfinomítóban, végül, ahogy a férje mondta: „*Zsuzsa olajfinomításról átváltott Lázár-finomításra, ez viszont nem mindig ment. Néha Lázár-durvítás lett belőle. De azért elérkeztünk egész idáig*.”¹⁵ Rájött az akkori munkája közben, hogy őt az olajfinomítás helyett inkább az emberek érdeklik, így újságíróvá vált. Majd mikor kevésnek érezte ezt a munkakört is, akkor elkezdett novellákat, prózát írni. Tehát végsősoron Lázár Ervin és Vathy Zsuzsa íróházaspár voltak, akik azt nyilatkozták, hogy biztosak abban, hogy a gyerekeik gondolataiban úgy élt ez az írás, mint a társadalmi hierarchia legalsó lépcsőfokán álló munka. „*Amikor megtudták, hogy nekem tanári diplomám van, majdnem könyörögtek, hogy menjek el tanítani*” - így emlékezett vissza erre a szituációra, a végzettsége szerint magyar tanár, Lázár Ervin.¹⁶

Három gyereke született: Zsófia, Fruzsina és Zsigmond. Egész életében szükségét érezte annak, hogy őt gyermekek vegyék körül, hiszen ők voltak az ihletforrásai, az olvasói, a kritikusai és a legfőbb tanítói. „*Kiváltképp középső lányom, Fruzsina, aki már négy-öt éves korában a társszerzőm volt, sok történet ötletadója, kitervelője, módosítója*”.¹⁷ Mélységes megértéssel, tisztelettel és csodálattal fordult a gyermeki gondolatokhoz. Az egyik interjújában, mikor arról beszélt, hogy mennyire különleges dolgok tudnak megfordulni egy kisember fejében, azt a példát hozta fel, hogy még, amikor a fia kicsi volt, ő pedig ideges volt rá, hogy nem alszik elfele este, és ezért rámondta, akkor azt mondta neki a gyermeke: „*jó, akkor most elalszom, nagyon szépeket fogok álmodni és légy szíves nézd te is*.” Miután elmesélte ezt a történetet még a következő mondatot fűzte hozzá: „*Ez olyan gyönyörű, hogy*

¹⁴ MMA 2020: Paradicsommadár – In memoriam Vathy Zsuzsa. <https://www.youtube.com/watch?v=tzVqYG8uybw> Megtekintésének dátuma: 2025.02.25.

¹⁵ Zalka Katalin 2017: Lázár Ervin és Vathy Zsuzsa: „A mi társadalmunkat körülrohognék”. <https://kepmas.hu/hu/lazar-ervin-es-vathy-zsuzsa-a-mi-tarsadalmunkat-korulrohognek> Megtekintésének dátuma: 2025.02.25.

¹⁶ Zalka Katalin 2017: Lázár Ervin és Vathy Zsuzsa: „A mi társadalmunkat körülrohognék”. <https://kepmas.hu/hu/lazar-ervin-es-vathy-zsuzsa-a-mi-tarsadalmunkat-korulrohognek> Megtekintésének dátuma: 2025.02.25.

¹⁷ Ruff Orsolya 2021: Lázár Ervin 85 – A meseíró, aki a gyerekektől tanulta a legtöbbet. <https://konyvesmagazin.hu/gyerekirodalom/lazar-ervin-85-mese-gyerekirodalom.html> Megtekintésének dátuma: 2025.02.25.

én ezt leírni sem tudom. Hogy egy gyerek úgy képzei, hogy az ő álmát én is nézhetem... És akkor azt hiszem néztem is.”¹⁸

Nem gondolta azt, hogy a gyermek alapjaiban rossz, rossz magaviseletű, csak pusztán azt, hogy más, és hogy *„a nevelés nem más, mint a gyerekeket betörni a felnőttek világába, leszoktatni őket az egyéni látásmódjukról, valahogy lehetővé tenni, hogy ugyanazon kódjelek szerint beszéljenek, viselkedjenek, ami szerint a felnőttvilág viselkedik, mert különben nem értenénk meg egymást.*”¹⁹ Minden gyermek előbb vagy utóbb betörik a felnőttvilágba, az a bizonyos *„egyéni látásmódjuk”* elvész, viszont Lázár Ervin, ahogy megőrizte a műveiben Rácegrest, úgy megőrzi a műveiben a gyermeket is.

Ha Lázár Ervinről, vagy ha az ő munkásságáról beszélünk, akkor az embernek akaratán kívül is eszébe jutnak azok a rajzok, azok az illusztrációk, amik a könyveiben szerepelnek. Azok az esetlen, de annál inkább szerethető, csetlő-botló csodalények, Réber László grafikusművész munkái. *„Próbálkoztak más rajzolókkal is, de azt hiszem, hogy annyira összenőttek az én szövegeim, és az ő rajzai. Zseniálisan rajzol. El kell mondani, hogy minden meséhez valami olyasmit tesz hozzá, hogyha az ember alaposan megnézi a rajzait, boldog lesz tőle, hogy ilyen emberrel dolgozhat együtt.*”²⁰

Lázár Ervin 2006. december 22-én halt meg. A felesége így emlékezett vissza arra az egyik utolsó délelőtre, amit a kórházban töltött nála: *„Magas hőemelkedése van, beszéde a lázalom és az éber tudat keveréke. Azt mondja: ő most gyengéllőben van. Eldúdoljuk, hogy „Gyengéllőben jártam, kék ibolyát láttam...”. Újra mondja a Csömödérpákát, aztán álmötörödékeket, sejtéseket és gondolatfoszlányokat. Egy árokról beszél, majd azt mondja: „Ez egy másik út lesz. Meg kell próbálni.” Mikor megkérdezem: vizet, teát, mit szeretnél? – rám néz, és lassan mondja: vigyél oda, ahol építkezel. Ijedten hallgatok, nem építkezem sehol! dehogy építkezem! De nem merek megszólalni. Megszorítja a kezem, és elismétli: „OdaAholMostÉpítkezel.”*”²¹

Hetvenévesen halt meg. A boncolásán feketerígó énekelt, amit szintén a felesége elbeszéléséből tudunk. *„Egy hét múlva a kórház kórboncnoknője, barátunk, úgy döntött, mégsem bízhatja másra a boncolást; ha szerette E.-t – és szerette –, akkor neki kell*

¹⁸ Dési János: Interjú Lázár Ervinnel. ATV. https://www.youtube.com/watch?v=XPpiXmg5I_8 Megtekintésének dátuma: 2025.02.25.

¹⁹ MMA 2019: Álombozót - In memoriam Lázár Ervin. <https://mediaklikk.hu/video/mma-portrek-alombozot-in-memori-am-lazar-ervin/> Megtekintésének dátuma: 2025. 02. 26.

²⁰ MMA 2019: Álombozót - In memoriam Lázár Ervin. <https://mediaklikk.hu/video/mma-portrek-alombozot-in-memori-am-lazar-ervin/> Megtekintésének dátuma: 2025. 02. 26.

²¹ Vathy Zsuzsa 2007: Életünk, halálunk. *Kortárs* 51. évf. 7-8. sz. / 2007.

*elvégeznie. – Képzeld – mondta –, miközben dolgoztam, a boncterem erkélyére egy feketerigó szállt. Trillázott, énekelt, fölrepült, visszajött, és nem ment el, amíg be nem fejeztem a munkát. Ezt jólesik hallani. A feketerigó ül az erkély korlátján, a sárga csőrével, a cipőgomb szemével, a szurokfeke tollaival, és trilláz. E.-nek énekel.”*²²

Ő volt az az író, aki már életében klasszikus volt, és számtalan díjat birtokolt. A fontosabb díjait és eredményeit az alábbi felsorolásban lehet látni:

- 1974 – József Attila-díj
- 1980 – a Művészeti Alap Irodalmi Díja
- 1981 – Állami Ifjúsági Díj
- 1982 – Andersen-diploma
- 1985, 1989, 1996 – Az Év Könyve-jutalom
- 1989, 1990, 1993 – Az Év Gyermekkönyve-díj (IBBY)
- 1990 – Déry Tibor-jutalom
- 1992 – a Soros Alapítvány Életműdíja
- 1995 – MSZOSZ-díj
- 1996 – Kossuth-díj
- 1999 – Pro Literatura-díj
- 2005– Prima Primiissima-díj²³

²² Vathy Zsuzsa 2007: Életünk, halálunk. *Kortárs* 51. évf. 7-8. sz. / 2007.

²³ Lázár Ervin hivatalos honlapja: Fontosabb díjak, elismerések. <https://lazarervin.hu/bemutakozas/dijak/>
Megtekintésének dátuma: 2025.02.27.

2.2. A Hétfejű Tündér

1973-ban jelent meg A Hétfejű Tündér mesegyűjtemény első kiadása, ami azóta Lázár Ervin legtöbbet eladott könyvévé vált. Huszonkét mese található meg benne.²⁴

A kötetben szereplő műveket Zóka Katalin a doktori disszertációjában hat különböző kategóriába csoportosította.

1. „Gyerektörténetek”. Amelynek a főhősei gyermekek. Az események a gyermeki valóságból kiinduló történetek.

Ide tartozik: *Álmos Palkó, Mese Julinak, Ödönke és a tízemeletes, Szökevény szeplők, A kislány, akit mindenki szeretett.*

2. Nyelvi játékokon alapuló történetek. Ezeknél a műveknél Lázár Ervin alliterációkat, ismétléseket, rímeket, a szavak dallamiságát fokozza akár a nonszenszig is.

Ide tartozik: *Mese-reggelre, Mese Julinak, Ödönke és a tízemeletes, Virágsemű, Ha három lábon gyábokorsz.*

3. Anderseni animizáló történetek. Két alappillére az egyszerűség és a szemléletesség. A témája az ember valamilyen gyarló tulajdonságának a bemutatása, illetve az elfogadó szeretetre való vezérlés.

Ide tartozik: *A Kék meg a Sárga, A lyukas zokni, Két reggel, Mit ugrálsz, Hideg?*

4. Filozofikus történetek. Olyan témákat dolgoz fel bennük, mint a halál, a szeretet, az elhibázott döntések. Jellemző rájuk a tragikusan végződő nyitott vég. Nincsenek a művekben megadva a válaszok. A probléma van felvetve, a válasz az olvasóra van bízva.

Ide tartozik: *Nagyapa meg a csillagok, A kislány, akit mindenki szeretett, A molnár fia zsák búzája.*

5. Állatmesék. Emberi, főleg szerethető gyengeségekkel felszerelt állatokat szerepeltet ezekben a művekben. Ennek folytán maga az ember kívülállóként felülről tudja szemlélni az eseményeket. Tanító szándékú elbeszélések, viszont a humor segít abban, hogy ez a tanítás ne legyen erőltetett.

Ide tartozik: *Az igazságtevő Nyúl, A fába szorult hernyó, A hazudós egér, A Nyúl, mint tolmács, A nagyravágó fekete rigó.*

6. Tündérmesék magvát őrző mesék. Ide tartozik: *A Hétfejű Tündére, Szurkos kezű királyfiak, Rácegresi, Pácegresi.*

²⁴ A Hétfejű Tündér. https://hu.wikipedia.org/wiki/A_H%C3%A9tfej%C5%B1_T%C3%BCnd%C3%A9r
Megtekintésének dátuma: 2025.03.03.

Csorba Győző, magyar költőnk, A Hétfejű Tündér kiadása után ezt írta Lázár Ervinnek: „*Nem hízelgés – ez a kötet adat lesz a magyar meseirodalom történetében, ha van Isten, s vannak egy parányit is érzékeny szolgálói.*”²⁵ A könyv sikeréből kiindulva van Isten, s vannak egy parányit is érzékeny szolgálói.

Alföldy Jenőt, amikor felkérte a Jelenkor, hogy írjon egy kritikát A Hétfejű Tünderről, először igen megörült neki, de utána úgy fogalmazott: „*Rá kellett jönnöm, talán még sosem kaptam nehezebb föladatot. Hogyan is fogalmazhatnám meg a mesék hatását? Csak ilyen szedett-vedett szavakat mondhatnék: megnevettettek, elbűvöltek, vesémbé hatoltak, gyermekké tettek, gondolkodtattak, meleget adtak. S hogy milyen mechanikákkal, praktikákkal, szóalkímiákkal hatottak rám? Ehhez szét kellene szerelni a meséket, alkatrészeikre, mint egy szép autót, mely oly gyönyörűen és fényesen suhan, ám oly esendő olajosan, csonkán, darabokban. A szerelőember mégiscsak nekiveselkedik; tudja, ismét összerakható a masinéria, folytatódhat a finom száguldás.*”²⁶ Ebben a munkában nekem is ez a feladatom, szétszedni ezt a szép autót alkatrészekre.

A kötet több meséje is megkísérli a szeretetmorált megfogalmazni. Viszont ez nem jár együtt feltétlen a pozitív végkicsengéssel. Tudnak ezek a mesehősök változtatni, meg tudják változtatni a körülményeiket, a sorsukat, a jellemhibáikat, mindebben a szeretet lehet a segítségükre. Ezekben a mesékben már nincsen predestinálva, hogy a hős csak jól dönthet. Magára van utalva, következményei vannak a tetteinek, ha rossz úton halad, nem biztos, hogy segítséget kap. Meg kell tanulnia megoldani a hibáit. Szeretni is lehet rosszul, nehéz jól szeretni, ami szintén következménnyel jár, mert a hős elbukhat ebben a harcban, ilyenkor a mese vége is szomorú lesz.²⁷

Lázár Ervin hőseitől megtanulható, hogy „*a világ megváltoztatható, csak akarni kell a szeretetet, döntenie kell a felelősségteljes emberi kapcsolatok mellett. Így lesz a tündérmeséből szeretetmese.*”²⁸

Ebből a kötetből került ki az író kedvenc meséje, mégpedig a Mese Julinak.

„- Melyik az Ön kedvenc meséje?

²⁵ Komáromi Gabriella 2020: Miről is szól A Hétfejű Tündér? *Visszhang* 64. évf. 43. sz./2020.

²⁶ Alföldy Jenő 1973: A hétfejű tündér. *Jelenkor*, 16. évf. 7–8. sz./ 1973, 763–764. p

²⁷ Pompor Zoltán 2010: Hagyomány és újítás Lázár Ervin elbeszélő művészetében. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/db483245-6b36-43e0-a422-cd06c6987c37/content>
Megtekintésének dátuma: 2025.03.03.

²⁸ Pompor Zoltán 2005: “Mindenből mesét csinálok...” Bevezetés Lázár Ervin meseátalakító módszerébe. *Hitel* 4. évf. 3. sz. / 2005.

- *A hétfejű tündér-ben van a Mese Julinak című mese, én ezt kedvelem a legjobban, meg azt hiszem, az összes közül ez a legbolondosabb és a legszeretetre méltóbb.* ”²⁹

2.2.1. Mese Julinak

Két szereplős történetről beszélünk. Egy kislány és egy cserkesz párbeszédének lehetünk tanúi. Illetve annak, hogy hogyan kerültek le a lázrózsák a gyermek arcáról.

Juli a szövegből kiindulva egy lázas, szeplős, néhány éves kisgyermek, akinek zokon esik, ha egy cserkesz felhívja a figyelmét az orrán lévő kukorékoló szeplőre, vagy ha nem tudja gyorsan azt mondani, hogy „újra fúrja”, mert mindig elrontja „úrja fúrjára”. Viszont egy bocsánatkéréssel, és egy vicces terelessel, máris vissza lehet zökkenteni a jó kedélyébe.

A cserkesz egy ablakon bemászó, gesztenye gombú, gesztenye orrú, mandola és mandulaszemű, mandulin derekú, bikkmakk ujjú, nyárs nyakú, dinnyefejű lény, aki, ha meglátogat, akkor le kell kapcsolni a villanyt, hogy jobban lássuk. Így tett Juli is.

Nem véletlen mondta Lázár Ervin azt, hogy ez az egyik legbolondosabb meséje, hiszen ezt már a szereplők bemutatásából is lehet sejteni, hát még a párbeszédükből, a szavaikból... Maga a nyelvi bravúr. Egy olyan bravúr, amit egy cseperedő ember produkál, amikor az anyanyelvével ismerkedik. Lázár Ervin több interjújában is kiemelte, hogy mennyire szereti felhasználni a gyermekek beszédét a műveiben, hiszen olyan különös dolgokat tudnak mondani, olyan meggyőződéssel, mintha a világ legeggyértelműbb szavát, kifejezését mondanák.

„– *Micsirkász, cserkesz? – kérdezte.*

– *Cserkeszek – mondta a cserkesz.*

– *Mit cserkeszel?*

– *Lázrózsákat.*

– *Itt vannak az arcomon – nevetett Juli.* ”³⁰

Ezzel a néhány mondattal kezdődik el a kislány és a cserkesz közötti párbeszéd. Lefordíthatnánk a „micsirkászt” mit csinálszra, vagy a „cserkeszést” keresésre, a „lázrózsákat” lázra, de mi haszna lenne ennek a fordításnak, hiszen értik a szereplők és érti

²⁹ Inkább asztalos lennék... (Lázár Ervin - beszélgetésrészletek) <https://web.archive.org/web/20060901160710/http://onagy.zoltan.terasz.hu/index.php?id=1320>

Megtekintésének dátuma: 2025.03.03.

³⁰ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 8. p.

az olvasó is, amit mondanak, akkor pedig haszontalan fordítani. Bár, az igazsághoz hozzátartozik, hogy a „csucsor” értelmezésébe a szereplőknek is beletört a bicskájuk, viszont annak, hogy ezt egyikük sem tudta, hogy micsor lehet ez a csucsor, annak mind a ketten megörültek.

Megfigyelhető a gyermeki világlátásába bekúszó kételkedés. Hiszen hiába tartja Juli jópofának azt, mikor a cserkesz egy mondókával próbálja levenni a lázrózsákat az arcáról, de utána rögtön hozzáteszi, hogy ennek az egésznek semmi értelme nincsen. Pedig rímel-bímél.

Illetve láthatjuk a kislány hiúságát is, hogy nem azt veszi zokon, hogy kukorékoló szeplő van az orrán, hanem azt, hogy az orrán szeplő van, amit ő rögtön le is tagad. Viszont, ha nincs szeplője, akkor ki más kukorékolna? Ennek utánajárva megtapogatja az orrát, hát és láss csodát ott a szeplő, amelyik kukorékol és kukorékol. Juli pedig már boldog is az imént még letagadott szeplőjétől, és már az se zavarja, hogy ott van még rajta ezen kívül ezerkét darab belőle, amelyek szemtelen cserkeszen ámuldoznak.

Juli megfigyelgeti ezt a cserkeszt, apránként fedezi fel a kinézetét, amit szóvá is tesz minden alkalommal, ha újra észrevesz valamit rajta. Mindeközben olyan témákat beszélnek meg, hogy például:

- „– *Hogy van az egyeded-begyeded?*
- *Az egyedem-begyedem tengertáncol.*
- *Ki fűjja neki?*
- *A Rezes Bandika rezesbandája.*
- *Ki rombitál?*
- *A rokodil.*
- *Ámulok-bámulok, majd el nem kábulok – tekergette a nyakát a cserkesz.*”³¹

A történet végén elkezdi felsorolni a cserkesz, hogy bár húhát nem hozott, de nem érkezett üres kézzel, mert a kislány apukájának hozott almavesszőt, anyukájának tercinákat termő fűzfaágat, Györgynek pedig gyömbérgyökeret.

- „– *És nekem mit hoztál?*
- *Mesét.*
- *Hol van?*
- *Már odaadtam.*

³¹ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 9.p.

Juli keresgélni kezdte maga körül a mesét, a cserkesz teli szájjal nevetett. Aztán Juli is elnevette magát, hiszen ez volt a mese.

– Hát azért ennek nem sok értelme volt – kritizált Juli.

– Az igaz – mondta a cserkesz –, de látszik belőle, hogy cserkeszlek.

– Én is cserkeszlek téged, cserkesz – mondta komolyan Juli.

A cserkesz mosolygott, fénylettek a gesztenyéi.

Kiment az ablakon, vitte a lázrózsákat.”³²

Azt se hiába mondta Lázár Ervin, hogy ez a legszeretetre méltóbb meséje, hiszen bármennyire is különcök a karakterek, bármennyire is hapaxokkal beszélgetnek egymással, mégis meg tudják érteni, és meg tudják cserkeszni egymást. Ez pedig csupa előnnyel jár, hiszen a kislány arcáról lekerültek a lázrózsák, a cserkesz magával vitte őket, ki az ablakon.

2.2.2. Az igazságtevő Nyúl

A történet egy állatmese, melynek szereplője a Majom, a Hangya és a Nyúl. A konfliktust azt szüli, hogy a Majom magát különb állatnak tartja a Hangyánál, ezt a megállapítást a Hangya nem hajlandó elfogadni, tehát belemegy abba, hogy a Majom által szervezett versenybe megmértesse magát: versenyfutás, súlyemelés, fáramászás. Mind a három versenyszámot magasán megnyerte a Majom. Aminek eredményeként a Hangya belátta, hogy igen, az ellenfele különb állat nála. Ekkor lép színre az igazságtevő Nyúl.

A Majom. Vele kezdődik a mese, ahogy ő éppen vidáman a diófán ülve diót eszik, és dióhéjat köpköd le a fáról. Jókedve van, dudorászik, hiszen most egyetlen egy erősebb állat sem zavarja a nyugalmát, úgy érzi övé a világ. Jól is jött neki ebben az állapotában, hogy egy légypiszok, egy piszokpötty, egy pöttypiszok megzavarja a nyugalmát. Hiszen most fitoktathatja a hatalmát, az erejét, a felsőbbrendűségét valakin. Tehát dühhel és agresszivitással kezdte a beszélgetést.

- Legelőször felháborodott azon, hogy ez a piszok, nem hajlandó beismerni, hogy ő egy légypiszok lenne, hanem erősködik, hogy ő márpedig Hangya.
- Másodjára felháborodott azon, hogy a tűnj el innen felszólítására nem volt hajlandó eltűnni, sőt értetlenkedett rajta, hiszen őt se zavarja a Majom, akkor a Majmot miért zavarja ő?

³² Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 12. p.

- Harmadjára felháborodott azon, hogy ez a pöttypiszok az Ő szeszélye miatt nem hagyja abba a munkáját.
- Negyedjére pedig azon, hogy ez a pizokpötty azt mondta, hogy márpedig nekik egyenlő jogaik vannak, hiszen éppen olyan állatok mindketten.

Az utolsó felháborodása már gúnyos nevetésbe torkollott. Felfoghatatlan és abszurd volt számára, hogy éppoly erős, éppoly gyors lenne ez a pizok, mint Ő. Versenyt hirdetett, ahol tudta, hogy a másiknak esélye sincsen. Viszont az már nem fordult meg a fejébe, hogy talán azért nincs esélye, mert a másik az teljesen más valaki, teljesen másként felépítve. A küzdelmet megnyerte, hiszen hozzá volt igazítva. Emiatt, ha lehet még felsőbbrendűbbnek érezte magát, sőt kiemelte, hogy bármikor dönthet és elveheti a Hangya életét. *„Most megérdemelnéd, hogy eltapossalak, mert szemtelenkedtél – mondta a Majom, amikor lemászott. – Ha még egyszer azt mered mondani, éppen olyan állat vagy, mint én, magadra vess!”*³³

Majd elégedetten visszatért diót enni. Az, akit ő alávalónak tartott az megszegyenült, bizonyosságot nyert az alárendeltsége. Aminek még örülne a Majom ezek után, az az, hogy jó lenne valaki, akinek mindezt el tudná dicsekedni.

A Hangya. Ennek az állatnak a kultúránkban az állandó jelzője az, hogy szorgos. Lázár Ervin meséjében is úgy lép színre, hogy épp a Majom által megült diófa alatt munkálkodik. Ezt a foglalatosskódását először a sértegetések ellenére se hajlandó abbahagyni, hiszen van egy egészséges önbizalma és kötelességtudata. Tudja, hogy ő nem pizok, hanem Hangya. Azt is tudja, hogy mindenkinek a saját dolgával kell törődnie. Illetve, hogy ő se nem jobb, se nem rosszabb más állatoknál, pont ugyanannyi joggal rendelkezik ő is, mint bárki más, éppen olyan ő is, mint bárki más. Ebben a tudásában van olyan biztos, hogy abbahagyva a munkáját, ezt tudja mondani a Majomnak:

„– Egyáltalában nem örültem meg – felelte a Hangya –, igenis, éppen olyan állat vagyok, mint te.

– Éppolyan erős? – kérdezte gúnyosan a Majom.

– Éppolyan – mondta a Hangya.

– Éppolyan gyors? – kérdezte a Majom, és a hasát fogta nevetésben.

– Éppolyan! – mondta dühösen a Hangya.

– No, gyere – nevetett a Majom –, akkor versenyezzünk!

³³ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 14.p.

– Jó – mondta elszántan a Hangya, és edzéskeppén csinált két fekvőtámaszt.”³⁴

Magabiztos volt, el tudta hinni, hogy valóban van esélye a Majom ellen fáramászásban, gyorsfutásban, súlyemelésben. Majd mikor ez nem sikerült, elszégyellte magát. Mindent, amit tudott saját magáról az már megdőltnek látszott a fejében. A Majomnak igaza volt, valóban gyenge és alsóbbrendű állat.

A Nyúl. A mese folytatásaként jelenik meg. Egy olyan történetbe csöppen bele, amit mind a két másik szereplő már lezártnak tekint. Két ellentétes reakció fogadja a jöttét. A Majom örül neki, amikor meglátja, mert van kinek elmesélnie az ő megdicsőülését, de a megszegyenített Hangya már nem repes az érkezésétől, pláne nem akkor, amikor a Nyúl bejelenti, hogy újra kell rendezni a versenyt, hiszen az előzőben nem volt versenybíró. A versenyszámokon nem változtat, de figyelembe veszi a két versenyző fizikai különbségeit, és saját magukhoz, nem a másikhöz mérten versenyezteti meg őket. Amikor a Majomnak egy tőle ötször magasabb fára kellett másznia, akkor a Hangyának egy tőle ötször magasabb fűre. Mindkettőjüknek száz lépésnyit kellett lefutniuk, de az egyiknek hangya- a másinak majomlépésnyit. Súlyemelésben pedig a saját súlyuk kétszeresét kellett felemelniük. Az igazságtevő Nyúl új szabályainak köszönhetően a versenyből a Hangya került ki győztesen, aki a személyre szabott versenyzés alatt újra képes volt visszaállítani az önbecsülését. Viszont még számolniuk kellett a Majom haragjával:

„A Majom akkor már lent állt a földön, elöntötte a pulykaméreg, fölkapott egy husángot, és elordította magát:

– Megálljatok!

– Futás – vezényelt a Nyúl, gyorsan fölkapta a Hangyát, és elvágatott, ahogy a lába bírta.

Az erdőszélen megálltak, a Nyúl lihegett a fáradtságtól, letette a Hangyát. Egymásra nevettek.

– Győztünk – mondta a Nyúl.

És ez igaz is. Győztek!”³⁵

A Hangya önmagát nem tudta volna megvédeni, nem ért volna végsősoron semmit a győzelmével, hiszen a Majomnak elég lenne lépnie egyet és ő már elpusztulna. Viszont nem maradt egyedül. Mellette volt a Nyúl, akihez a fürge jelzőt kapcsoljuk, és aki képes volt arra, és meg is tette, hogy a Hangyát elszöktesse a Majom haragjától. Így tudott győzni a Hangya, a Nyúllal kialakított közössége által.

³⁴ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 15.p.

³⁵ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 18. p.

Lázár Ervin állatmeséi is tanulságokat fogalmaznak meg. „*Az igazságtevő Nyúl című mese arról győzi meg az olvasót, hogy egyik állat sem különb a másiknál.*”³⁶ Ez a megállapítás hiányos, hiszen a mese többről szól. A Majom az első fordulóban le tudta győzni a Hangyát, illetve a mű végén a Hangyát menekíteni kellett, hiszen nem tudta volna megvédeni magát a Majom erejétől. Tehát az egyik mégis csak erősebb a másiknál. De itt jön képbe az igazságtevő Nyúl filozófiája, illetve a mese általam megfogalmazott tanulsága: mindenkit a saját maga képességei szerint kell mérni. Viszont nem csak ennyi tanulság van a mesében.

A Hangya szemszögéből megtanulhattuk azt, hogy milyen könnyen le tudnak dominálni, elvenni az önbecsüléset, csak azért, mert feljükk lejt épp a pálya, és mert te bele se gondolsz ebbe a lejtésbe, így kiszolgálod.

A Majom szemszögéből azt, hogy attól, hogy látszólag te vagy a legerősebb a közösségben ne próbálj uralmad alá kényszeríteni senkit, ne nézd le a másikat, ne alázd meg, mert a végén magadra fogsz maradni.

A Nyúl szemszögéből pedig azt, hogy az elesett fel kell segíteni, és meg kell védeni.

2.2.3. A fába szorult hernyó

A mese címében benne van az, hogy mi körül is fog forogni ez a történet. Egy hernyó beszorult a fába ott ordít, bömböl, szepeg, sír, zokog, rí, sír-rí, sírdogál és itatja az egereket. Ezekre a hangokra felfigyeltek az erdő lakói: a medve, a farkas, a kecske, a róka, a nyúl, a borz, az egér, a hőscincér, ja, és a katica. A felsorolásból láthatjuk, hogy teljesen különböző állatok, teljes különböző testfelépítéssel. Ráadásul van, akinek a másik a kedvenc fogása (lásd.: róka és nyúl). Viszont egy cél hajtotta őket az, hogy tudjanak segíteni a hernyónak, emiatt képesek voltak összefogni.

Az író kiemeli, hogy általában ezeknek az állatoknak mindnek jó szíve van. Már csak arra kellett rájönniük, hogy hogyan is tudnának segíteni. A katica tanácsát fogadták meg, aki a legkisebb volt mindnyájuk közül, és aki csak azért mondta el az ötletét, mert konfliktusba keveredett a rókával.

„A róka röhécselt.

³⁶ Gödéné Dr. Török Ildikó: Mesék, modern mesék. A mese poétikájának múltja és jelene. http://tananyag.uni-sopron.hu/19/1/nyme_talentum_II_BPK_lektoralas_mesek_160x235_03_email.pdf Megtekintésének dátuma: 2025.03.09.

- *Mit röhécselsz, kacarászol, heherészel, hahotázol? - mérgelődött a katica. - Inkább azt mondd, hogyan menthetjük meg!*

- *Talán neked nincs ötleted? - kérdezte tőle a róka.*

- *De igenis van! - kiáltott a katicabogár. - Egy más hátára kell állnunk, úgy elérjük.*

- *Na lám - mondta a róka -, nemcsak hét pettyed van, de eszed is.*³⁷

A katica elismerésben részesült, ami elősegítette azt, hogy a következő vitatémában, mégpedig abban, hogy ki kinek a hátára álljon, már unszolás nélkül bele tudjon szólni, korrigálni a róka javaslatát, aki vagy nem akart ráállni senki hátára, vagy pedig ő szeretett volna a nyúlra lenni.

A hernyómentés sikertelen volt. Hiába fogtak össze ennyien, nem sikerült elérni a fába szorult hernyót, még egy hangyának a segítségére lett volna szükség.

„- *Igen, egy hangya - mondta a katica -, egy icipici hangya. Akármilyen icurka-picurka.*

- *Hej, hangya! Hangya! Gyere ide, hangya! - kiabálták mindannyian.*

De hiába, mert éppen nem járt arra egy hangya sem. Vagy ha arra járt, nem akart segíteni. Pedig általában a hangyáknak is jó szívkük van!

*Egy hangya, egy kis hangya, egy icurka-picurka hangya!*³⁸

Mivel ez a mese is egy fabulaformára íródott mű, érdemes megkeresnünk a tanulságát. Amit megfogalmazhatunk úgy, hogy „*van, amikor egy hangyányin múlik*”, vagy pedig azt is mondhatjuk, hogy „*a legkisebb segítségre is szükség van ahhoz, hogy a cél megvalósuljon*”.

Nincs boldog befejezés a mű végén, hiába akartak valamit annyira, hogy a saját ellenségükkel is képesek voltak összeállni, és hiába akartak jót, nem jött össze.

Egy gyermeket megkérdeztek arról, hogy mit szól ő ehhez a meséhez, nem zavarja, hogy a szereplők kudarcra jártak? Ő azt felelte, hogy nem zavarja, hiszen megtettek mindent, ami tőlük telt.

³⁷ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 17. p.

³⁸ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 20. p.

2.2.4. A hazudós Egér

A főhősünk az Egér, aki hosszúra nyúlt kimaradása után hazafelé indul a feleségéhez, remélve, hogy nem fog rá nagyon megharagudni. Az elindulását, az útját, illetve a hazaérkezését mutatja be a mese. Arról az Egérről szól, aki elmondása alapján azért tud olyan csodálatosan beszélni a kocsmában a csillagokról, mert éveken keresztül bennük lakott. Ő egy olyan állat, aki ki tud ugrani a farkasveremből, aki meg tudja puhálni a rókát, és aki tudja, hogyha sokáig marad a kocsmában, akkor a családi béke kedvéért virágot kell vinnie a feleségének. A körülötte lévő állatok hisznek neki, ha esetleg is kételkednek valamikor benne, végül beigazolódik számukra, hogy mégiscsak igazat mondhatott. Egyedül a felesége tudja csak azt, amit ő is, hogy *„mást se tudsz, csak hazudni! Te vagy a világ leghazudósabb egere!”*³⁹

A hazudós jelző negatív töltettel van tele, viszont ebben a mesében a főhős pozitív figura, aki a hazugságaival meg tudja menteni a társait. Motiválni tudja őket, hogy végül ki tudják húzni magukat a bajból.

A Farkast úgy ismerjük meg, hogy egy verem mélyén sír, ahova beesett és a kimászást teljesen reménytelennek látja, hiszen innen még soha senki nem jutott ki. Erre az Egerünk elkezdte neki ecsetelni, hogy ő márpedig lement egyszer ebbe a gödörbe, és egy kis nekifutással ötödjére ki is tudott ugrani belőle. Felbuzdította a farkast ezzel a történetével olyannyira, hogy a verembe esett állat már kezdte is kipróbálni a technikát, viszont az Egér ilyenkor már jobbnak látta, ha eltávozik.

A Farkas megtapasztalhatta, hogy nincs egyedül a bajban, mással is megesett már ehhez hasonló helyzet, ráadásul tőle sokkal kisebb állattal. Lehet kiút a veremből. Megpróbálkozott hát a nekifutásos ugrással és harmadjára már kint is volt.

Az Egér az eseményeket távolról figyelte: *„Na lám, csak ugrálni kell – örült az Egér, aztán azonnal bosszankodni kezdett: – Ejnye – mondta magában –, hazudhattam volna azt is, hogy már második ugrásra kijöttem, most majd hetvenkedni fog ez a Farkas, hogy neki harmadszorra sikerült, ami nekem csak ötödszörre.”*⁴⁰ Ebből az állításából viszont láthatjuk, hogy lehet örült annak, hogy a történetével tudott segíteni a társának, de azért önmaga fényezése is azért hozzátartozik a hazudozásai okához.

A Kos. Ő volt az az állat, akivel másodjára találkozott a főhősünk a hazafelé vezető útja során. Ő is bajban volt. Félt a Rókától, olyannyira, hogy még az Egér füttyörészését

³⁹ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 29. p.

⁴⁰ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 25. p.

hallva is fölordított, hiszen pont így szokott fűtyörészni a Róka is, aki meg szeretné őt verni, és aki ellen úgy gondolja, hogy semmi esélye sincs.

Az Egér hiúságának nem tett jót, mikor a Kos azt mondta neki, hogy *„a te külsőd nem is félelmetes, csak azt hittem, hogy a Róka jön. Ő szokott így fűtyörészni.”*⁴¹ Tehát az egoját védve hosszan elkezdte részletezni, hogy a minap hogyan puhálta meg, hogyan tanította móresre Rókát és azt, hogy hogyan lett a Róka bajuszából hegedűhúr a fia számára.

Ezzel a hihetetlen történetével a Kosnál ugyanazt tudta elérni, mint amit az imént a Farkasnál. Főleg, miután rámutatott arra, hogy ennek a rettegő állatnak milyen rettenetesen rémületes szarva is van.

„– Jaj, hol látsz rémületes szarvakat? – riadt meg a Kos.

– A fejedén – mondta az Egér. – Mutasd csak!

A Kosnak egészen a földig kellett hajolnia, hogy az Egér megtapogathassa a szarvát.

– Tényleg rémületes? – kérdezte reménykedve.

*– Mi az hogy! – mondta az Egér. – Olyan szarvad van, mint a bivalynak. Ezzel a szarvval egy regiment rókát is el tudsz kergetni.”*⁴²

Majd jött is a Róka. Az Egér ilyenkorra már a biztonság kedvéért el is köszönt a Kostól, és megbújt egy vakondtúrás mögé figyelni az eseményeket.

A Kos felbátorodva olyan pofont tudott adni a Rókának, hogy az menten elhordta az irháját. Így le tudta győzni azt az ellenségét, aki eddig pusztá szórakozásból félelemben tartotta őt. Ennek a félelemnek pedig olyan bénító ereje volt, hogy a Kos észre se vette, hogy ő valójában erősebb állat a Rókánál.

Az Egér a hazafele való útja során kétszer is tudott segíteni a hazugságaival, nem is akárhogyan. Lehet, hogy igazából csak a saját maga fényezése miatt mesélte el ezeket a valótlan történeteket a bajbajutottaknak, viszont ez nem is számít igazán, hiszen így vagy úgy, de mégiscsak a segítségükre volt. Ő nélküle nem tudtak volna kikecmeregni a kétségbeesésükből.

Az egész mese alatt az Egér egyedül csak a feleségének mondott igazat, és egész mese alatt egyedül csak a felesége nem hitte el egy szavát se.

„–Dolgom volt! Meg kellett mentenem a Farkast meg a Kost. Nélkülem elpusztultak volna.

– Hazudsz, hazudsz – kiabált magából kikelve Egérné –, mást se tudsz, csak hazudni! Te vagy a világ leghazudósabb egere!

⁴¹ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 26. p.

⁴² Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 27. p.

– Az meglehet – mondta mosolyogva az Egér, és átnyújtotta feleségének a sok vihart látott harangvirágot.”⁴³

2.2.5. Ödönke és a tízeleletes

Varga Domonkos, író, ezt írta a mese megjelenése után: „*Nem szeretem azokat a magyar írókat, akik mesét írnak. Mesét ugyanis csak költeni szabad. Kotlóshűséggel és poétarévülettel. Lázár Ervinben mind a kettő megvan. (...) de néha mintha nem is bírna mértéket tartani ez a révület.*”⁴⁴ Nem véletlen fogalmazott így, hiszen ez a mű a hangok alliterációjára épül, amiből rengeteg van benne, de egyáltalán nem fölöslegesen, hiszen ebben a műben minden alliterációnak jelentést hordozó értéke van.

A cselekménye az, hogy egy kisfiú, Ödönke, tízeleletes házat épít. Amikor készen van, akkor pedig végig járja minden emeletét, de csak az ötödik emelet szereti őt, ezért aztán először fejjel lefelé fordítja, majd pedig szétszedi a házat és megpróbálkozik olyan tízeleletest építeni, amelyik csupa ötödikből áll. „*Azóta is építgeti a tízeleletest, amelynek csupa ötödik emelete lesz. Hogy sikerül-e? Ki tudja?*”⁴⁵

Ödönke sikerélményével kezdődik ez a gyerektörténet. Hiszen kitartott a házépítés mellett, hiába dőlt le többször is a folyamat során, addig építette újra, amíg végül meg tudott állni stabilan. Emiatt büszke magára, és körbe szeretne nézni az alkotásában, de a sikerélmény után, azt tapasztalja, hogy az emeletek nem szeretik őt. A következő szókapcsolatokkal nyomon tudjuk kísérni, hogy hogyan reagált erre a tapasztalására. Az író a „megy” szó különböző árnyalatait használta fel ennek a bemutatására:

Földszint után: „*kedvtelenül felballagott*”

Első után: „*felgyalogolt hát a másodikra*”

Második után: „*futott a harmadikra*”

Harmadik után: „*menekült a negyedikre*”

Negyedik után: „*sírva fakadt, úgy ment az ötödikre*”

Ötödik után: „*mennie kellett a hatodikra*”

Hatodik után: „*rohant a hetedikre*”

⁴³ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 29. p.

⁴⁴ Varga Domonkos 1973: Egy meséskönyv margójára. *Élet és Irodalom*. 10 évf. 11. sz. / 1973.

⁴⁵ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 46. p.

Hetedik, Nyolcadik, Kilencedik: itt már csak egymás utáni zaklatottsággal történnek a bántások, nincs átvezető arról, hogy hogyan ment volna fel rájuk.

Tizedik után: „*orrát lógatva jött ki*”

Plusz trauma volt számára, hogy nem elég, hogy az emeletek csúfolták, de egyik emelet se nevezte őt a rendes nevén. Volt ő Födönke, Edönke, Mödönke, Hödönke, Nödönke, Tödönke, csak az Ötödik emelet hívta Ödönkének. A Hetedik, Nyolcadik, Kilencedik, pedig nem is szólította sehogy, csak takarodásra intette.

A három az egy bűvös szám ebben a mesében is. Hiszen Ödönkének harmadjára sikerült felépítenie a házát. Illetve ő a Harmadik emelettől várta a változást, hogyha az első kettő rosszul is bánik vele, na majd akkor a Harmadik lesz a jó. De nem így történt.

„– *Szervusz, Harmadik! Ugye, te szeretsz?*

– *Haragszom, Hödönke, hiányod hiánylom – hurrogta a Harmadik.*”⁴⁶

Minden emelet csak a saját neve kezdőbetűjével alliteráló szavakkal tudott beszélni. Ebből akkor tudtak valamennyire kitörni, amikor Ödönke a házat felfordította, és így lett a Földszintből a Tizedik, az Elsőből a Kilencedik stb. így már két különböző betűvel is tudtak szavakat kezdeni, két különböző betűvel kezdődő szavakkal tudták Ödönkét melegebb vidékekre küldeni.

Az Ötödik emelet volt a kivétel. Ő volt az egyetlen, aki a fejjel lefele állásban is megmaradt Ötödiknek, és aki nem küldte el a kisfiút, sőt azt mondogatta neki, hogy „*Öllelek. Örök öröm Ödönkét ölelnem.*”⁴⁷ A mese logikája szerint azért, mert alliteráltak egymással, hasonlóak voltak egymáshoz, így volt képes az igazi nevét kimondani a kisfiúnak, és így volt képes őt szeretni.

Ödönke a szeretetet már nem hitte el azonnal, hiszen előtte már négyszer azt tapasztalta, hogy nem látják szívesen, így ötödjére nehéz volt számára azt elképzelni, hogy valaki tényleg örül neki. Holott az elején ő nem is feltételezte, hogy bántóan állnának majd hozzá.

„– *Igazán örülsz? – kérdezte Ödönke.*

– *Örömöm Ödönkétől ötszörössé ölesül!*

Erre Ödönke boldogan felnevetett. Így: hihhi!

Nevetett az Ötödik is. Így: öhöhöhö.

Örvendtek.

⁴⁶ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 42-43. p.

⁴⁷ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 44. p.

*De Ödönkének mennie kellett a hatodikra.*⁴⁸

Az idézet utolsó mondata kurta, nincsen megmagyarázva, hogy miért kell ennek a kisleának elmenni onnan, ahol szeretve van. Egyszerűen kell menni és kész. Végig kell járni az emeleket, ha szeretik őt ott, ha nem.

Ödönke végig járta az építményét, megtapasztalta azt, hogy nem látják szívesen, majd megoldásként megpróbálta az egész házat a visszájára fordítani, de így sem járt sikerrel ezért szétszedte az egészet. Majd elkezdett olyan tízeleleltest építeni, amely csupa Ötödikből áll, viszont ilyen megalkotni az olvasó szemszögéből lehetetlenség. Lázár Ervin mégsem tartotta annak. A hőse a mesében nem tudta megcsinálni, viszont ki tudja, lehet azóta már sikerült neki, hiszen az építkezést nem adta fel a mese végén, azóta ezen ügyködik.

A mű legvégén megjelent egy felnőtt, egy apuka karakter, aki értetlenkedve, de kíváncsian állt meg a már idegében majdnem síró fia mögött.

„– Mit építesz, Ödönke?

– Egy olyan tízeleleltest – mondta Ödönke –, amelyik csupa ötödik emeletből áll.

– Csupa ötödikből? – csodálkozott az apja.

– És első?

– Eh – mondta Ödönke.

– Második?

– Minek?

– Harmadik?

– Hajaj!

– Negyedik?

– Nem!

– Hatodik?

– Haszontalan!

– Hetedik?

– Hess!

– Nyolcadik?

– Nyomorult!

– Kilencedik?

– Kinek kell?!

– Tizedik?

⁴⁸ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 44. p.

- *Takarodjon!*
- *Hát pedig csupa ötödikből nem nagyon sikerülhet – vélte az apja.*
- *De igenis! – erősködött Ödönke.*”⁴⁹

Megfigyelhetjük itt is az alliterációkat, hiszen a kisfiú minden emeletet az emelet kezdőbetűjével kezdődő szóval jellemzett. Ő képes lett volna arra, hogy mindegyikkel tudjon beszélni, viszont az emeletek nem.

A mese végén nem kapjuk meg a boldog befejezést, viszont reménykedve nézhetünk, hogy talán mégiscsak sikerült már azóta Ödönkének, olyan tízemeletest létrehozni, ami csak ötödikből áll. Egy olyan helyet alkotnia, ahol mindenütt szeretet van.

Lázár Ervin Szegény Dzsoni és Árnikájában rákérdezett a gyermek a mese végén, hogy a valóságban minden jóra fordul? Majd a kérdését saját maga így válaszolta meg: „*Te mondtad, hogy nagyon-nagyon kell akarni. Akkor is, ha nem biztos, hogy sikerül.*”⁵⁰ Ödönkének is ez volt a filozófiája.

2.2.6. Kék meg a Sárga

Lázár Ervin anderseni meséi közé tartozik, hiszen a „tárgyak költészetének” lehetünk olvasói. Komáromi Gabriella így hasonlította össze a két író: „*Andersen mindenkéftől hitt a szeretetben, ahogy Lázár is; és a tragikum is megérintette a meséit, ahogy a Lázár-meséket a szomorúság. (Andersen meséiben ott van a romantika öröksége, a Lázár-mesékben a szecesszió és a szimbolizmus hagyatéka. Búvópatakként jelenik meg a műmeséi tradíció legszebb hagyománya.)*”⁵¹

A mese címéből kikövetkeztethető, hogy a két főszereplőnk a Kék és a Sárga. Két festékpötty, akik véletlenül szorosan egymás mellé estek a papírra.

Személyiségjegyeik igen megegyezőek. Mind a ketten gőgösek, modorosak, önmagukat felsőbbrendűnek látó pöttyök, akik azt érzik, hogy a másik megsérti a privátszférájukat. Az olvasó nem igazán tud különbséget felfedezni közöttük, azt tapasztaljuk, hogy lehet, hogy kívülről másak, de belülről ugyanolyanok. Ők persze nem így látják.

⁴⁹ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 46. p.

⁵⁰ Lázár Ervin 2019: Szegény Dzsoni és Árnika. Budapest, Móra Ferenc Kiadó. 67. p.

⁵¹ Komáromi Gabriella 2011: Lázár Ervin élete és munkássága. Budapest, Osiris Kiadó. 257.p.

A mese nagyrészt a párbeszédüknek lehetünk tanúi, amelyben versengenek egymással, felsorakoztatják a különbségeiket, illetve teret kérnek maguknak. A mű elején le van szögezve, hogy igazából csak és kizárólag a kényszer miatt alakult ki ez a párbeszéd: „Ezzel hátat is fordított volna, mert a Kéket parasztos színnek tartotta - csak hát ez a festékpöttyöknél nehéz ügy, mert sem odébb menni, sem hátat fordítani nemigen tudnak.”⁵²

A mese vége nem az, hogy ők ketten megegyeztek volna, hanem az, hogy jön egy harmadik szereplő, aki kívülről észreveszi őket: „a kisfiú, akinek az ecsetjéről lehullottak, meglátta őket, és így szólt:

- Nicsak, milyen szép zöld pötty! ”⁵³

Bármennyire is nem egyeztek, és bármennyire is kötötték az ebet a karóhoz, mégis tudatukon és akaratukon kívül egy egységet alkottak. Létrehoztak magukból egy egészen új szint. Ráadásul egy olyat, amit, amikor meglátott a kisfiú felkiáltott, hogy „nicsak, milyen szép!” Viszont ők maguk ezt nem tudták meglátni, nem tudtak elszakadni saját maguktól, nem tudtak felülkerekedni a másokban felfedezett hibákon. Ezért ebből a szép zöld színből csak a saját maguk viszályát látták, nem pedig azt az egységet, amit alkottak.

A mű legvégén tudjuk meg azt, hogy amíg vitatkoztak azon, hogy melyikük az előkelőbb, a külön, addigra ők már régen összefolytak. Úgy példálózta a különbségeiken, a saját kék és a sárga színükön, hogy már a Kék nem volt kék, a Sárga pedig már nem volt sárga.

2.2.7. A Hétfejű Tündér

A kötet legfontosabb meséje ez, hiszen ő a címadó mű. Lázár Ervinig csupán hétfejű sárkányról hallhattunk, akinek le kell vágni mind a hét fejét, hogy végül a hős elérje a célját, megszerezze, amit szeretne és a mesének pozitív vége legyen. Itt pont ez a tragédia, hogy a hősünk is csak erről a sárkányról hallott, és emiatt hétfejű sárkányként kezelte a Hétfejű Tündért. Gonosznak hitte a jót, és balga ésszel hat fejét levágta. Ezt a végzetes tettet már nem tudta meg nem történné tenni, viszont arra az egy fejre, amit nem pusztított el még

⁵² Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 61. p.

⁵³ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 62. p.

vigyázni tud „lándzsával, karddal, baloskával, péklapáttal, szablyával, vassal, vérrel, vencesellővel. És szeretettel.”⁵⁴

A főhős. A nevét nem ismerjük, a történet E/1-ben van megírva. Viszont azt tudjuk, hogy önértékelési problémákkal küzd. Hiszen úgy határozza meg magát, hogy tőle csúnyább gyereket nem hordott még a föld a hátán. Részletes beszámolót kapunk a karjáról, a lábáról, a szeméről, a hátáról, minden egyes elfuserált porcikájáról. A csúnyasága miatt szégyent, dühöt érez, illetve nem érti, hogy ki hibájából lett ő végül is ennyire ronda.

Rácegresi és Pácegresi. Ők azok a szereplők, akik a főhőst kívülállóként tudják megfigyelni. Hiszen megesik olyan, hogy a kívülálló a tökéletes ellentétét tudja érzékelni annak, mint amit a szituációban lévő ember érzékel. Viszont itt nem ez történik. Rácegresi és Pácegresi is megerősíti a gyermek gondolatát, hogy hát valóban elég ronda.

Rácegresit és Pácegresit a kötet másik meséjéből ismerjük meg. Rácegresi a tehetség lélekemelő képességét, Pácegresi pedig a tehetségtelenség lélekromboló képességét szimbolizálja. Két különböző ember, akik két különböző módon mondták a főhősnek, hogy csúnya, illetve két különböző féle megoldást javasoltak a számára ezellen.

Rácegresi: „Csúnya vagy, csúnya vagy, de azért rád is süt a nap. Ha egyszer jó szíved lesz, el is felejtet, hogy csúnya vagy. És meg is szépülsz tőle.”⁵⁵

A főhős reakciója: „De én nem jó akartam lenni. Szép akartam lenni. Mérgelődtem, acsarkodtam, kardoskodtam, epéskedtem.”⁵⁶

Pácegresi: „Olyan randa vagy, hogy nem lehet rád nézni. Téged elvarázsoltak. Ez a hétfejű szörny varázsolt el téged biztos, aki itt lakik Csodaországban. Azt kellene megölnöd.”⁵⁷

A főhős reakciója: „Hát ő varázsolt el engem. Őmiatta lettem ilyen rút. Na megállj! - gondoltam magamban. Elhatároztam, hogy megölöm.”⁵⁸

Látható, hogy Pácegresivel rezonált jobban. Szimpatikusabb volt számára inkább más valakit hibáztatni a csúnyasága miatt, mint semhogya saját magát. Inkább azt választotta, hogy megöl valakit, semhogya saját magában változtasson.

Miután felkészült a tündér ellen egy éjszaka nekiindult „karddal, lándzsával, baloskával, péklapáttal, szablyával, vassal, vérrel, vencesellővel”. Az útja során az olvasó

⁵⁴ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 128. p.

⁵⁵ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 124. p.

⁵⁶ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 124. p.

⁵⁷ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 124-125. p.

⁵⁸ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 125. p.

azt tapasztalja, mintha az egész világ súgná, hogy most valami nagyon rossz és végzetes dolog fog bekövetkezni. De mindezzel ő mit sem törődik, nem hallja maga körül a külvilág jelzéseit, csak arra koncentrál, hogy elpusztítsa az elvarázslóját.

Félelmetes, hogy annyira el volt vakulva attól az ellenségképtől, amit ő kreált erről a Hétfejű Tündérről, hogy még akkor sem vette észre, hogy ő világ legjóságosabb tündére, amikor a fejeit levágva a világ legszebb dolgai szöktek ki azokból. Hangok, illatok, források, hajfonatok, téli csengettyűk és az egyre halkabban szóló békességes harangok. Nem vette észre még mindig azt, ami körülötte történik. Elvakította a harag, az indulat, és az ellenségkép. Nem látott és nem hallott.

A feleszméléshez három dolog kellett.

1. Ölelés. Tündér szorosan magához ölelte, úgy, hogy mozdulni sem tudott. Ezzel kizökkentette a nagy hadakozásából, és megakadályozta, hogy újból elkezdje mindezt.
2. Rátekintés. Amikor megláthatta az arcát, amely olyan volt, mint a *„tavak jóságos tükre, föld barna nyugalma, templomok békéje, májusi rétek szépsége”*.
3. Dédelgetés. Kedves szavakkal, csókkal, cirógatással.

A hősünk ezek után jött rá, hogy őt igazából ez a tündér se el nem varázsolta, se meg nem öli, hanem ez a tündér őt szereti. Ennek a szeretetnek pedig olyan ereje volt, hogy a tündér szemében már *„a lábam egyenes volt, a hasam sima, a fejem hosszúkás, nem voltam se bandza, se lapátfülű, se tyúkmellű, se harcsaszájú.”* A szeretet képes volt arra is, hogy őt, a világ legcsúnyább gyerekét, széppé tegye. Rácegresinek lett igaza.

A főhős végül elérte a célját. Megszépült. Viszont mindezt nem tudta elfogadni, hiszen végzetes hibát követett el, a fejeket nem lehet már visszaragasztani, és valami oknál fogva méltó büntetést se kap mindezért, hiszen a rosszat, jóval fizették vissza neki. Nem tud mást csinálni, csak meghálálni mindezt, és legalább azt a maradék egy fejét a Hétfejű Tündérnek vigyázni mindenféle rossz szándék elől. Nem engedheti, hogy bántsák. *„Mert egy bolond levágta hat fejét, csak egy maradt neki. Erre az egyre vigyázzunk hát mindannyian. Lándzsával, karddal, baloskával, péklapáttal, szablyával, vassal, vérrel, vencesellővel. És szeretettel.”* Ugyanazokkal az eszközökkel vigyázza, mint amivel az életére akart törni, egy különbséggel, hogy ezek között az eszközök között már ott van a szeretet, és minden eszközt az vezérel.

2.3. A Négyszögletű Kerek Erdő

1985-ben jelent meg A Négyszögletű Kerek Erdő. Amellyel Lázár Ervin egy új univerzumot teremtett. Egy olyan univerzumot, amelyik azoknak/azokról szól, akik valami oknál fogva nem tudják megtalálni a helyüket a világban. Komáromi Gabriella ezt írta a monográfiájába: „...[H]a már választhatok, / én Micimackóékkal akarok / egy osztályba járni” - írta Tandori Dezső. Feltehetően egyre többen vannak, akik őket sem tagadnák meg, de ha lehetne, akkor a Négyszögletű Kerek Erdőben Lázár Ervin legendás hőseivel szeretnének együtt élni, azaz Bruckner Szigfriddel, Mikkamakkával, Mamintival, Vacskamatival, Aromóval, Szörnyeteg Lajossal, Nagy Zoárdal és Ló Szerafinnal.”⁵⁹

A műfaji meghatározása meseregény. Még akkor is, ha a fejezeteket különálló novellaként is lehetne értelmezni. Viszont egyfajta laza történetfűzér, illetve a szereplőgárda összeköti őket. A Micimackóval szokták rokonságba hozni. Majdnem úgy és annyira meseregény mind a kettő. ⁶⁰

Tizenegy fejezetből áll: Bemutakozunk, Maminti, a kicsi zöld tündér, Szörnyeteg Lajos jaj, de álmos, Ló Szerafin legyőzi önmagát, A báránnyelű-bodorító, Vacskamati virágja, Vacskamati, a nagy, egyetemes, világméretű csaló, A fájós fogú oroszlán, Dömdö-dömdö-dömdödöm, Bikfi-bukfenc-bukferenc, Gyere haza, Mikkamakka.

Lázár Ervin azt nyilatkozta a művéről, hogy „a Négyszögletű Kerek Erdő egy olyan világnak a jelképe, ami nincs. De nagyon jó volna, ha lenne. És a meséimben úgy szerepel, mint a béke szigete, még akkor is, ha néha-néha föltűnik benne Kisfejú Nagyfejú Zordonbordon”⁶¹

Ebben a világban a szereplők a kitaszítottak, akik mind egytől egyig megvívták már a saját szabadságharcukat, de mindegyik bukással zárult. A második esélyük ez az erdő. Vigyikán Villő mindezt így fogalmazta meg: „A Négyszögletű Kerek Erdő lakói nem győztesek, hanem menekültek, kitaszítottak és az életből kiábrándult remeték. Ha egyéni szabadságharcuk győzelemmel zárulna, a társadalmon belül vívnák ki saját, teljes értékű helyüket. Mivel ez az előtörténetek egyikében sem sikerül, a ciklusból már csak a bukást követő, tehát valamilyen értelemben csökkent értékű második kísérletet ismerjük meg az együttélésre. De még ez a kísérlet is csak egy empatikusabb és biztonságosabb közegben

⁵⁹ Komáromi Gabriella 2011: Lázár Ervin élete és munkássága. Budapest, Osiris Kiadó. 319. p.

⁶⁰ Pompor Zoltán 2010: Hagyomány és újítás Lázár Ervin elbeszélő művészetében. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/db483245-6b36-43e0-a422-cd06c6987c37/content> Megtekintésének dátuma: 2025.05.06.

⁶¹ MMA 2019: Álombozót - In memoriam Lázár Ervin. <https://mediaklikk.hu/video/mma-portrek-alombozot-in-memori-am-lazar-ervin/> Megtekintésének dátuma: 2025. 02. 26.

mehet végbe, már ha egyáltalán sikerrel járhat”⁶² Mindebből kifolyólag következik az, hogy ezek a szereplők egytől egyig valamilyen individumok. Akik gyakran csökönyösen ragaszkodnak jellemükhöz, gondolatukhoz, és elég köztük Mikkamakkának igazságot tenni. Még ebben a jóval empatikusabb közegben is. „*Nincs mesekönyv a világon, amelyben ennyit vitatkoznának egészen különféle fajsúlyú dolgokon*”⁶³.

Mégis a Négyszögletű Kerek Erdő a tolerancia, elfogadás és az összetartó közösség szimbóluma. Nem tökéletes, sem a hely, sem a szereplők, de pont ezek miatt a tökéletlenségek bemutatása miatt válik szerethetővé ez a meseregény.⁶⁴

2.3.1. Bemutatkozunk

A meseregény legelső része. Ami által megtudhatjuk, hogy miféle lények élnek a Négyszögletű Kerek Erdőben, hogy kerültek oda, mi a háttértörténetük, illetve, hogy ki az, aki be tud menekíteni erre a helyre.

A történet egy medveforma férfi monológjával kezdődik, ahol megismerteti a problémáját a Szomorúsággal. A Szomorúság meg van személyesítve. Képes előbukkanni, kopogni, átszivárogni, betelepenni, a feketét feketébbé, a barnát barnábbá tenni és el nem ereszti azt, akit egyszer megtalált. Nem lehet menekülni előle, minden nap eljön. Pontosabban, egészen addig a napig, amíg egy gyermekforma macska nem kopogtat az ajtón.

Mikkamakka. Ő az a gyermekforma macska, aki kopogtat az ajtón, aki a megmentő szerepet kapta. Az a képessége, hogy fel tudja ismerni azokat a személyeket, akik nagyon nehezen tudnak élni a mindennapok valóságában, illetve be tudja őket menekíteni a Négyszögletű Kerek Erdőbe. Így tett most is ezzel a medveforma férfival, akivel közösen el tudtak futni a Szomorúság elől. De nem ő az egyetlen, akit felszabadított. Hét másik személy is él még ebben az erdőben, akiknek ismerteti a történetét.

Bruckner Szigfrid. Egy nagyhírű cirkuszi oroszlán, akiért versengtek a cirkuszigazgatók, mindaddig, amíg meg nem lassult, meg nem gyengült, meg nem görbedt. Mert mindezek bekövetkezte után már nem kellett senkinek, hiszen „*mit akar ez a kivénhedt*

⁶² Vigyikán Villó 2023: Lázár Ervin, a „nagy, egyetemes, világméretű csaló” A Négyszögletű Kerek Erdő mint novellaciklus. https://www.irodalomismeret.hu/images/2023_4/vigyikan_villo.pdf Megtekintésének dátuma: 2025.05.06.

⁶³ Komáromi Gabriella 2011: Lázár Ervin élete és munkássága. Budapest, Osiris Kiadó. 324. p.

⁶⁴ Pompor Zoltán 2010: Hagyomány és újítás Lázár Ervin elbeszélő művészetében. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/db483245-6b36-43e0-a422-cd06c6987c37/content> Megtekintésének dátuma: 2025.05.06.

fráter?”⁶⁵ Ekkor találkozott Mikkamakkával, akinek kellett, és aki befogadta őt a Négyszögletű Kerek Erdőbe.

Ló Szerafin. Egy olyan csodaló, aki kéknek született. Aki egészen más volt minden eddigi lónál, és akit emiatt nem tudtak elfogadni. Próbálták ledörzsölni róla a kékségét, átfesteni, de a festék mindig lepergett róla, a dörzsölés meg nem segített rajta. Viszont valami oknál fogva ezt se tudták elfogadni, ezért újra és újra megpróbálkoztak vele, egész addig, amíg a sok mosdatástól Ló Szerafin meg nem betegedett és el nem szökött. Ekkor találkozott Mikkamakkával, akinek jó volt kéken is, és aki befogadta őt a Négyszögletű Kerek Erdőbe.

Aromo. A fékezhetetlen agyvelejű nyúl. Akit a kövérek Nyúlfutás Tanfolyamra köteleztek, és akinek egy teknősbékától kellett volna nyúlfutásban példát vennie. Szerencséje az volt, hogy mérgében el tudott futni a kövérek elől, akik vérebeket küldtek utána, hiszen el kell kapni, mert még nem tud futni, viszont elkapni már nem sikerült, mert futott, mint a nyúl. Ekkor találkozott Mikkamakkával, aki befogadta őt a Négyszögletű Kerek Erdőbe.

Vacskamati. Egy macskaforma szeleburdi alak. Aki ugyan sose akart senkinek rosszat, viszont nem telt el úgy nap, hogy valakinek bánatot ne okozott volna a szeleburdiságával. Ezt pedig minden este megbánta és csak sírdogált. Ekkor találkozott Mikkamakkával, aki befogadta őt a Négyszögletű Kerek Erdőbe.

Nagy Zoárd. A lépkedő fenyőfa. Aki egyszer azt kérte egy tündértől, hogy tudjon elmenni arról a helyről, ahol él, hiszen unja már ezt és látni szeretné a világot. Igen ám, de miután bejárta a sivatagot, a tengereket, a szigeteket, a délszaki földeket, az északi jéghideget, honvágya lett. Hazament, hiszen képes járni. De az otthona már azt érezte, hogy nem az otthona, hogy ez más, mint volt, emiatt újra elindult világgá, hogy valahol otthon legyen benne. Ekkor találkozott Mikkamakkával, akinek kellett, és aki befogadta őt a Négyszögletű Kerek Erdőbe. Ahol hasznos tagja a társaságnak, hiszen, ha ő nem lenne, akkor kit öltöztetnének fel olyan szépen karácsonykor? Szükség van rá, így nem megy már máshová.

Szörnyeteg Lajos. A legjobb szívű behemót. Aki bár nem egy szépség, és még nem is egy észlény, viszont *„ha arról van szó, hogy éhes vagy és Szörnyeteg Lajosnak egy darab kenyér van a kezében, szemvillanás alatt megfélezi veled. Ha valami bajod van, mindenkinél hamarabb észreveszi, és mindenkinél hamarabb próbál segíteni.”*⁶⁶ Az ilyen típusú embert viszont könnyű kihasználni, könnyű kigúnyolni, könnyű a bolondját járatni vele. Szörnyeteg

⁶⁵ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 9 p.

⁶⁶ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 17. p.

Lajossal is ezt tették, de csak addig, amíg Mikkamakka be nem mentette a Négyszögletű Kerek Erdőbe.

Dömdödöm. Ő annyit mond, hogy dömdödöm. Aromo szerint tud ő rendesen is beszélni, viszont nem akar. Hiszen egyszer akarta elmondani valakinek azt, hogy „szeretlek”, de amire odaért megtapasztalta, hogy mennyire elcsépelt, sőt elkorcsult már ez a szó. Hogy mondhatná ő ezt ki, hiszen már nincsen ereje. Amikor pedig odaért ahhoz, akit megszeretett, akkor megállt előtte és annyit mondott, hogy „dömdödöm”, azóta se mond mást, de mégis megértik minden mondatát.

A karakterek bemutatása után könnyen látni tudjuk, hogy olyan lények vannak itt, akik a társadalom perifériáján állnak, akiket valami miatt nem tudtak elfogadni. Vagy azért, mert már öreg és fölösleges, vagy mert hozzá nem értő személyek kritizálták, vagy mert születésétől fogva másként néz ki, vagy mert csúnya és buta, vagy mert szeleburdi, vagy mert otthontalan, vagy mert kiábrándult a szavakból és „csak” annyit mond, hogy dömdödöm. Viszont ez a sokféle karakter egymást elfogadja, tolerálja és megérti. Úgy, ahogy vannak. Akár kéken, akár öregén.

2.3.2. Ló Szerafin legyőzi önmagát

A mű kiinduló konfliktusa az, hogy Aromo, Vacskamati és Bruckner Szigfrid, hejehujázva, hipszihoopszázva, kajdácsolva érkeztek Mikkamakka-hoz, hogy elmondják, hogy Ló Szerafin bizony nagyképű és nagypofájú. Mindezt Mikkamakka nem hitte el, hiszen ismeri, és ez nem természete Ló Szerafinnak. Viszont a többiek nem tágítottak a gondolatuktól, és be akarták neki mindenáron bizonyítani, ezért odavitték hozzá.

Ló Szerafin, a csodaló. Aki nem csak abban kivételes, hogy kék, hanem abban is, hogy mindenkinél gyorsabban tud futni, ez pedig olyan tény, amivel ő tisztában van. Viszont ott a dilemmája, hogy ezt mennyire szabad mondani? Merthogy *„nem dicsekszem, az igazat mondom. És bár az igazat mondom, mégis olyan, mintha dicsekednék. – Elhallgatott. – Ez így elég zűrzavaros...”*⁶⁷ A többieknek elég nehéz is ezt nem dicsekvésként látni, pláne úgy, hogy mind a hárman tehetségesek a futásban, ezért bántja őket, ha valaki azt mondja, hogy még náluk is jobb.

⁶⁷ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 40. p.

Aromo, a fékezhetetlen agyfelejű nyúl. Őt már egyszer megvádolták azzal, hogy rosszul fut, és ő már egyszer be is bizonyította, hogy nem, de érthető, hogy miért kapja fel ennyire a vizet mégis Ló Szerafin „hencegésén”. De az a szép, hogy maga Ló Szerafin is átérzi Aromo helyzetét, hiszen mielőtt elpirulva kimondaná, hogy még tőle is gyorsabb, elnézést kér érte. Mikkamakka által elrendelt futóversenyen pedig bebizonyítja, hogy nem hencegett ő, hanem az igazságot mondta, mindezt maga Aromo is belátta.

„– Hát te, phű... olyan gyors vagy, phi... – lihegett Aromo –, mint a szélvész. Most már elhiszem, hogy nem győzhet le senki.

Ló Szerafin lehajtotta a fejét, meghatódott.”⁶⁸

Vacskamati. Ő az a figura ebben a mesében, aki igazából csak sodródik az árral. Megy a többiek után. Szidja Ló Szerafint, ha úgy kell. Helyesel Bruckner Szigfridnek, ha úgy kell. Belemegy a csalásba, ha úgy kell. Lapít utána, ha úgy kell. Buzdít akkor, ha úgy kell. Önálló megnyilvánulásai nincsenek. Önálló megnyilvánulása az, hogy a többiekhez igazodik.

Bruckner Szigfrid. Ő viszont már az ellentéte Vacskamatinak. Ő alakítja az eseményeket, de hát ő a leghangosabb is minden lakó közül. Ő az, aki abba is beleköt, hogy Ló Szerafinnak mindegy, hogy a verseny arról erre vagy erről arra fog indulni. *„Még, hogy mindegy, neki teljesen mindegy, hogy arról erre vagy erről arra! Pedig, ha erről arra – háborgott Bruckner Szigfrid –, az éppen ellenkezője annak, mint ha arról erre.”⁶⁹* Ő hozza fel azt, hogy meg kell előzni a csalást a versenyen. Viszont Ő az, aki végül csalásra buzdítja Vacskamatit. Ő az, aki nem bírja elviselni azt, hogy Ló Szerafin igazat mondott. Ő az, aki mindenképp keresztbe akar neki tenni. Ő az, aki kárörömmel fogadja, ha úgy látja, hogy vesztesre áll. Ő az, aki a legjobban fél ellene kiállni, inkább kifogásokat gyárt. És ő az, aki végült azt mondja, hogy *„Ló Szerafinnak nem egy nyúllal meg Vacskamatival kell versenyt futnia. Nem is egy öreg oroszlánival. (...) Lóval. (...) Fusson versenyt önmagával.”⁷⁰*

Mikkamakka. Ebben a történetben is a megmentő és az igazságtevő. Aki helyre tudja állítani a békét, aki le tudja zárni, meg tudja oldani a konfliktusokat. Aki azt tudja mondani Bruckner Szigfridnek, hogy:

„– Amit kérsz, azt már rég megtette Ló Szerafin. Legyőzte önmagát.

– Mikor? – tiltakozott Bruckner Szigfrid.

⁶⁸ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 42. p.

⁶⁹ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 40-41. p.

⁷⁰ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 47. p.

– *Amikor nem adott neked egy nyaklevest – nevetett Mikkamakka.*”⁷¹

Lehet, hogy az egész történet egy fizikai képességeken alapuló versenyről szól, amit Ló Szerafin meg is nyer, de lehetett is tudni, hogy meg fogja nyerni, hiszen tisztában volt a képességeivel. Viszont az igazi győzelme az volt, hogy mentálisan jól kezelte a társai negatívumait. Megértette Aromo frusztráltságát. Elismerte a csaló Vacskamatit is. És megállta, hogy nem kevert le egy nyaklevest Bruckner Szigfrid áskálódása, rosszindulata miatt.

2.3.3. Vacskamati virágja

Pompor Zoltán azt írta erről a műről, hogy a „*lázári mesemorál legkifejezőbb megnyilvánulása*”.⁷² Hiszen itt sincsenek meg azok az átléphetetlen határok a jó és a rossz között, mint a népmesékben, hanem a rossz tud kapni egy új esélyt. Ráadásul egy olyan esélyt, amit hogyha esetleg újra eljátszik, akkor azt az esélyt újra és újra meg fogja megkapni. Miért? mert szeretik. Miért szeretik? csak.

A főhősünk Vacskamati, aki olyannyira szeleburdi és nemtörődöm, hogy még a saját maga születésnapját sem tudja, hogy mikor van, vagy, hogy van-e egyáltalán. Csak annyit, hogy szeretné, hogy őt is ünnepeljék, hogy órála is szóljon egy nap. A mindent majdnem tudó Mikkamakától vár segítséget ezügyben is.

Mikkamakka. ebben a mesében is a segítségnyújtó szerepben van. Megállapít egy aznapra eső születésnap dátumot, összehívja a többieket, és ajándékkal, egy virággal készülnek Vacskamati számára.

Vacskamatiról tudjuk a Bemutatkozunk részben, hogy bár egy barátját sem akarta sohase megbántani, mégis mindig megbántotta őket, hiszen elfeledkezett róluk a szétszórtsága miatt. Ez az ismeret előrevetítheti a Virággal való későbbi bánásmódját is.

Az alábbi táblázatban Vacskamati és Vacskamati Virágja reakciói, viselkedési formái, állapotai lesznek bemutatva a kapcsolatuk különböző szakaszaiban

⁷¹ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 47. p.

⁷² Pompor Zoltán 2010: Hagyomány és újítás Lázár Ervin elbeszélő művészetében. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/db483245-6b36-43e0-a422-cd06c6987c37/content>
Megtekintésének dátuma: 2025.04.25.

	VACSKAMATI	VACSKAMATI VIRÁGJA
Az újdonság varázsa	„Láttátok volna Vacskamatit! Irult-pirult, sápadozott, táncolt, ugrált, sikongatott, simogatta, dédelgette, becézgette, lehelgette a virágját. Igen boldog volt.” ⁷³	„Lila is volt, zöld is volt, sárga is volt, kék is volt, csuda egy virág volt. Úgy hívták: Vacskamati virágja.” ⁷⁴
Amikor már sok kedd elmúlt	„Szegény, szegény Vacskamati virágja! Azt hiszitek, törődött vele? Nem törődött. Azt hiszitek, öntözte? Nem öntözte. Azt hiszitek, kapálgatta? Nem kapálgatta. Azt hiszitek, rá is nézett? Nem nézett rá.” ⁷⁵	„A virágnak odalett zöldje, sárgája, lilája, kékje, kornyadozott, fonnyadozott.” ⁷⁶
Többiek figyelmeztetése után	„Vacskamati meg nekiesett, öntözte reggeltől estig, estétől reggelig, kapálta naphosszat, csak úgy sercegett szegény virág gyökere.” ⁷⁷	„A virág hervadt volt, fonnyadt volt, de biztosan nagyon dörömbölt akkor a szíve. Dörömbölt boldogan.” ⁷⁸
Virágelvevés kísérlet	„- Jaj, ne!” ⁷⁹	„- Akkor még miért maradnál nálá!? – mordult rá Bruckner Szigfrid. – Azért, mert szeretem – mondta a virág. – Miért szereted? – háborgott Aromo. – Csak – mondta a virág.” ⁸⁰

⁷³ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 61. p.

⁷⁴ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 61. p.

⁷⁵ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 62. p.

⁷⁶ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 62. p.

⁷⁷ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 62. p.

⁷⁸ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 62. p.

⁷⁹ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 64. p.

⁸⁰ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 65. p.

A meghiúsult virágelvevés kísérlet után	„<i>Vacskamati táncra perdült, ugrált a virágja körül, alig látott az örömtől.</i> – <i>Meglátod, rendesen öntözlek, kapállak, törődöm veled ezután.</i>”⁸¹	„<i>-Hiszi a piszi!</i> <i>És olyan boldog volt, amilyen még soha.</i>”⁸²
---	--	--

Az öt pontból láthatjuk, a kapcsolatuk dinamikáját. Vacskmatinak mindig kell egy lökés, ami eszébe juttatja, hogy neki bizony van egy virágja, akiről gondoskodnia kellene, hiszen felelős érte, és ez a virág általa tud életben maradni, felelős az életéért, és azért, hogy képes maradjon lilállani, sárgállalni, kékelteni, zöldelleni. Ha csak külső lökésre is, mégis mindig visszatér hozzá és elkezdi gondozni.

A virág külső tulajdonságai árulkodóak. Láthatjuk, hogy mennyire erősen formálja a külsőjét is az, hogy hogyan bánnak vele. Lehet, hogy sápadt, lehet, hogy csenevész, és már oda lett a zöldje, sárgája, lilája, kékje, viszont ez nem azt jelent, hogy ő lemondana arról, hogy Vacskmatinál maradjon. Vacskamatai meg fog változni? Bizonyára nem. A virág hisz a változásában? Nem. Hát akkor miért marad nála? Mert szereti. Miért szereti? Csak.

Lázár Ervin ki se szerette mondani, le se szerette írni a szeretlek szót. Emiatt is formálta meg Dömdödöm karakterét, és emiatt is mesélte el a történetét. Viszont, ha egyszer-le is írta, megmagyarázni a miértjét már nem volt hajlandó. Hiszen, minek azt magyarázni, legyen elég, hogy „csak”.⁸³

2.3.4. Bikfi-Bukfenc-Bukferenc

A Gyere haza Mikkamakka előzménynovellája. Ugyanaz a Kisfejú Nagyfejú Zordonbordon próbálja megbomlasztani az erdőlakók közösségét mind a két műben. Aki a humortalan, korlátolt gondolkodású világ szimbóluma, aki diktatórikus hajlamú, vak mindarra, ami az életet élhetőbbé tenné, elképzelhetetlen számára a közösség, mint megtartó

⁸¹ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 65. p.

⁸² Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 65. p.

⁸³ Komáromi Gabriella 2011: Lázár Ervin élete és munkássága. Budapest, Osiris Kiadó. 231. p.

erő, hiszen ő kívül rekedt mindebből.⁸⁴ A két novella között viszont van egy lényeges különbség: Mikkamakka, illetve Mikkamakka hiánya.

A novella cselekménye az, hogy Kisfejú Nagyfejú Zordonbordon betiltja a bukfencet az erdőben. De mindezt milyen módszerrel tudta megtenni? Hogyan reagáltak rá az erdőlakók? Illetve hogyan történhetett az, hogy bár a legelején kinevették ezt a rendeletet, viszont azután mégis betartották? Majd pedig, hogyan tudtak fellázadni ellene?

A Négyszögletű Kerek Erdő lakóinak az egyik legfontosabb közös tulajdonságuk, hogy kisebb-nagyobb fennakadásokkal és vitákkal, de képesek egymást tolerálni, illetve képesek hagyni a másikat azt, hogy olyan legyen amilyen. Így próbáltak Kisfejú Nagyfejú Zordonbordhoz is hozzáállni. Ha ez a köcsög fejű, tuskó lábú, hordó hasú, lepény fülű, melence mellű, kemence szájú lény a jókedvet utálja a legjobban, akkor azt hazudják neki, hogy *„éppen, hogy rosszkedvünkben heherészünk. Nagyon rissz-rossz a kedvünk”*⁸⁵ Ha pedig azt gondolja, hogy ahol ő jár, ott *„elsötétül az ég, villám csapkod és zivatar zúg, hó esik, jég zuhog”*⁸⁶, akkor azt mondják neki, még ha ők igazából zavartalan napsütést tapasztaltak csupán, hogy *„Aj, de mennyire, hogy láttuk, (...) azért is volt ilyen rossz a kedvünk, mert aztán áztunk-fáztunk és citeráztunk.”*⁸⁷

Zordonbordonnak való lódítást Mikkamakka kezdte, majd azután csatlakoztak hozzá a többiek is. A kivétel Szörnyeteg Lajos volt, aki annyira félt, hogy nem tudott mondani semmit, egyetlen egy mondatot mondott Zordonbordon jelenlétében, de azt is csak parancsra, és az a mondat is csak Vacskamati mondatának a megismétlése volt, de még ez az ismétlés is hibásan sikerült: *„én azt hittem, hogy... izé... hogy dőből egy dőbös.”*⁸⁸

Azt, hogy ezeknek a lakóknak merő szomorúság az életük, nem hitte el, ezért megbüntette őket. Bukfenc tilalmat rendelt el, ráadásul megfenyegette őket, hogy halálfia az, aki ezt megszegi. *„- Hogyne, hogyne, megértettük - bólogatott Mikkamakka. És magában azt gondolta: "Csak menj már, tűnj már, pusztulj innen.”*⁸⁹

Miután eltávozott ez az oximoron nevű lény a következő események történtek.

1. Kitört a hihi-haha.
2. Zordonbord eszének a gúnyolása.

⁸⁴ Pompor Zoltán 2010: Hagyomány és újítás Lázár Ervin elbeszélő művészetében. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/db483245-6b36-43e0-a422-cd06c6987c37/content> Megtekintésének dátuma: 2025.04.30.

⁸⁵ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 130. p.

⁸⁶ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 131. p.

⁸⁷ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 131. p.

⁸⁸ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 132. p.

⁸⁹ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 132. p.

3. A rendelet lényegtelenységének a gúnyolása.
4. A tévinformációk terjesztése.
5. Rájöttek, hogy rendelet lényeges dolgot tiltott be.
6. A rendeletet a büntetéstől való félelem miatt nem szegik meg.
7. „*Hű de szomorúak lettek, csak úgy áradt belőlük a szomorúság, még a napot is elfelhőzte*”⁹⁰.

Lehet, hogy először még mind tudták azt, hogy ezt a Kisfejű Nagyfejű Zordonbordont nem kell komolyan venni, nevetség tárgya az egész, viszont a megfélemlítés az megvetette a lábát alaposan az erdőlakók elméjében úgy, hogy nem tudtak ellenszegülni, és nem láttak a helyzetükből kiutat.

A megoldás az eposzok által ismert elemre hajaz: deus ex machina, amikor egy természetfeletti erő hozza el a szereplők megmentését. Itt ez az erő az öreg tölgyfa volt. Aki képes volt összehívni nem csak az általunk ismert erdőlakókat, hanem minden fát és minden állatot. És bár nem hangzott el az, hogy a sok pehelyhihi, ólomhaha, pengecsivit, dorongbrumma alatt mit tudtak megbeszélni, de a cselekményből kikövetkeztethetjük azt, hogy egy egységes lázadás tervét eszelték ott ki. És már csak ettől az egységtől elszállt az erdőből minden félelem és szomorúság. Amikor pedig megjelent az eddig jelenléte nélkül is rettegést tartó Kisfejű Nagyfejű Zordonbordon, már senki se félt se tőle, se a rendelete megszegésétől. Az is elkezdett bukfencezni, aki eddig ezt életében nem csinálta. „*Az öreg tölgy is, a többi fák is, a császármadarak is, a pityerek is, a gerlék is, az ölyvek is, a siketfajdok is, a pintyek is, a pacsirták is, az uhuk is, a szarvasok is, a hódok is, a rókák is, a vaddisznók is, a borzok is, az őzek is, a hiúzok is, a medvék is.*”⁹¹ Sőt még Kisfejű Nagyfejű Zordonbord is hányta a bukfenceket, megijedt attól, hogy baja esik, ha nem csinálja.

Mikkamakka ebben a novellában rosszul kezelte a helyzete. Behódolt az elnyomónak, engedelmeskedett a rendeletnek, a többieket is erre szólította fel, majd végül megoldást se ő találta ki, viszont jelen volt. A közösség együtt maradt nem bomlott meg, nem úgy, mint a következő novellában.

⁹⁰ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 133. p.

⁹¹ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 135. p.

2.3.5. Gyere haza, Mikkamakka!

Összetartó erő nélkül a közösség bomlásnak indul, a félelem úrrá lesz mindannyiukon, behódolnak, igazat adnak az elnyomónak, tőle várják a segítséget, a társukat pedig megkötözik. Az olvasó mindeközben csak arra gondol, hogy: Gyere haza, Mikkamakka!

Két vitával indul a mű, a napsütés igazságtalan sütésén, illetve Vacskamati dinnyefáknak helyet adó fejről. Ezek a vitatkozások a Négyszögletű Kerek Erdőben mindennaposok, gyakran egész történetek szólnak róluk, viszont minden vitának végül lesz egy megoldása, egy megoldója, mégpedig Mikkamakka. De ő most a városban van, a viták így csak tovább fajulnak, és utat készítenek Kisfejú Nagyfejú Zordonbordonnak.

Mikor a melencmellű megjelent elővették a beválnak hitt (de már egyszer kudarcba fulladt) taktikájukat, hogy ki kell szolgálni Zordonbordont. Hazudniuk kell, azt mutatni, hogy itt csak sírás-rívás van, és Vacskamati se nevet, hanem épphogy így sír. Egyedül Dömdödöm nem állt be ebbe a színjátékba és többször is kijelentette mindenki előtt, hogy „dömdödöm”. Ha Zordonbord azt mondta, hogy segítő szándékkal jött, Dömdödömnek volt egyedül bátorsága azt mondani, hogy „dömdödöm”. Amikor a ki ismeri a pomogácsokat témában, Szörnyeteg Lajoson kívül, mindenki azt mondta, hogy ők bizony tudják, hogy miről van szó, csak Dömdödöm mert rájuk szólni és azt mondani, hogy „dömdödöm”. Mindenki értette, hogy mit mond, még maga Kisfejú Nagyfejú is sejtette, de Szörnyeteg Lajosnak befogták a száját, amikor le akarta fordítani Dömdödöm kijelentéseit.

Zordonbordon szerint a pomogácsok szándéka a következő: *„Mi az, hogy megtámadnak! Széttépnek, kinyírnak, átpasszíroznak, kerékbe törnek, felnyársalnak, elemésztenek, miszlikbe vágnak, porrá zúznak benneteket!”*⁹² Az erdőlakók első reakciója a félelem volt, majd a menekülés gondolata, majd pedig a tárgyalás a pomogácsokkal, de Zordonbordon minden reakciójukat lehurrogta, hiszen egyik sem vezethet megoldáshoz szerinte, mivel egyik sem kegyetlen. Ezért ezt tanácsolta nekik: *„Tudom, hogy magatoktól sose jutna eszetekbe. De segíteni akarok rajtatok, hát megmondom. Egy dolog segít csak: a harc!”* Erre a mondatra az erdő csak úgy elkezdett zengeni a sírástól, a gonosz pedig elégedett lett. Olyannyira elhitette velük azt, hogy ő csak jót akar számukra, védelmezi, segíti őket, hogy amikor elment, Vacskamati felkiáltott, hogy mi lesz így velük nélküle?!

Dömdödömnek volt ahhoz elég esze, hogy tudja, hogy a pomogácsok nem léteznek, hogy mindezzel őket csak meg akarják félemlíteni, és mondta is nekik, hogy „dömdödöm”,

⁹² Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 137. p.

de csak Szörnyeteg Lajos értett vele egyet. Akinek pedig mit sem számít a szava, hiszen kétszerkettőre is hosszas gondolkodás után ötöt válaszol.

„– Én igazán nem tehetek róla, hogy egy kicsit lassabban forog az eszem kereke, de...

Hogy mit mondott volna a „de” után, azt most már sose tudjuk meg, mert Aromo odalépett hozzá, vállon veregette, és így szólt:

– Lajoskám, téged senki se hibáztat, senki se okol. Nem tudod, hogy mennyi kétszerkettő, és kész. De azt biztos tudod, mi az, hogy csönd.

– Igen, azt tudom.

– Nahát, akkor maradjál csöndben! Mi meg fölkészülünk a pomogácsok elleni harcra. Nem adjuk ingyen a bőrünket!”⁹³

A pomogácsokkal való megküzdés felkészülését haditanáccsal indították. Mindent szerettek volna megtudni az ellenségről, viszont az ellenséget senki sem ismerte, de mindezt senki sem akarta bevallani. Csak Dömdödöm tette szóvá, hogy „dömdödöm”. De fegyelembomlasztásért hadiállapot idején a tisztás végére száműzték. Mindezzel csak Szörnyeteg Lajos, a legjobb szívű behemót nem értett egyet, de neki nem volt beleszólása, hiszen a kétszer kettőre nem tud válaszolni. Viszont az események tovább fajultak, tovább próbáltak elhitetni egymással a pomogácsok létezését, tovább beszéltek a semmiről, tovább hergelték a félelmet, mire Dömdödöm a tisztás végéből azt nem mondta, hogy „dömdödöm”.

„– Na, ez már mégiscsak több a soknál! – visított Aromo. – Megbüntetjük.

Odavágtattak Dömdödömhöz, körülállták.

– Vedd tudomásul, hogy hadiállapot van! – rikoltozta Aromo. (...)

– Büntetésből idekötözzük a fához. Itt aztán renegáthatsz!

Nosza, gyorsan kerítettek egy kötelet, és mirnikszdirniksz, odakötözték szegény Dömdödömet a fához. Csak Szörnyeteg Lajos nem vett részt a kötözésben, rémülten ugrabugrált körülöttük, és azt kiabálta:

– Ezt csinálni Dömdödömmel! Ezt csinálni Dömdödömmel!

Aromo ráripakodott:

– Akarsz te is mellé kerülni?

Jaj, dehogyis akart! Összehúzta magát, és mukkanni sem mert. A többiek meg kötötték a nagy csomókat Dömdödöm bokáján, csuklóján, még a derekán is.”⁹⁴

⁹³ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 143. p.

⁹⁴ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 148. p.

Ez volt A Négyszögletű Kerek Erdő legbrutálisabb pillanata, de nem véletlenül. Komáromi Gabriella ezt a mozzanatot úgy jellemezte, hogy elhallgattatták a lelkiismeretüket. Dömdödöm az erdő lelkiismerete, Mikkamakka pedig az erdő esze.⁹⁵ Ebben a történetben pedig lélek és ész nélkül maradt Szörnyeteg Lajoson kívül mindenki.

Lélek és ész nélkül, pedig azt a megfajtást hozták a haditanácson, hogy minden, ami körülöttük van, az egy lehetséges pomogács. A félelem teljeskörűvé vált, mindentől összereztek, és bármilyen vezéreknek is gondolták magukat, ahogy veszélyt érzéltek menekülőre fogták. Kisfejű Nagyfejű Zordonbordon ekkor érkezett meg, újra segítséget kínált fel, de már nem ingyen. *„Zordonbordon szeméből pattogtak a kapzsiság szikrái: Adjátok ide a kincseiteket! – suttogta mohón.”*⁹⁶ Csakhogy az erdő lakóinak nem voltak kincseik, legalábbis akkor még nem tudtak róla.

Mikkamakka megérkezésével visszatért az ész az erdőbe. Akinek az első feladata az volt, hogy kikötözi Dömdödömöt és meghallgatja tőle azt, hogy mi történt a távollétében. Zordonbordonnak inába szállt a bátorsága, a többiek elkezdtek tisztán látni a helyzetet, majd a pomogácsoknak szánt bunkókkal hajigálva kiűzték őt az erdőből. Rájöttek, hogy ki is az igazi ellenség, ki az, akitől meg kell védeni magukat, ki az, aki majdnem elvette a kincseiket. Aromo eszt, Ló Szerafin bölcsességét, Bruckner Szigfrid tapasztalatát, Vacskamati kedvességét. *„Csak Dömdödöm becsületessége meg Szörnyeteg Lajos jó szíve maradt rendíthetetlen.”*⁹⁷

A mesének boldog vége lett. Bár keserédes nyomot hagy az olvasóban. Hiszen a szereplők jellemének a sötét oldalát ismerhettük meg. A befolyásolhatóságukat, a büszkeségüket, a hatalomvágyukat és az agressziójukat. Igaz, hogy mindannyian antihősök már a meseregény elejétől, de a rossz tulajdonságaik szerethetően voltak ábrázolva, egészen idáig. Szükségük van Mikkamakkára, aki nem csak a szomorúság elől menekítette el őket, de képes a rossz tulajdonságaikat is kordában tartani. Hiszen, ha csak egyszer elhatalmaskodik felettük a gonosz végérvényesen, elveszítik kincseiket.

*„– Dömdödöm – mondta Dömdödöm. És ez igaz volt.”*⁹⁸

⁹⁵ Komáromi Gabriella 2011: Lázár Ervin élete és munkássága. Budapest, Osiris Kiadó. 232. p.

⁹⁶ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 160. p.

⁹⁷ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 164. p.

⁹⁸ Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 165. p.

2.4. Csillagmajor

1998-ban jelent meg ez a novellaciklus első kiadása, amelynek műzsája, Lázár Ervin szülőföldje, Alsó-Rácegrespuszta. A Csillagmajor függelékében így ír a vele való kapcsolatáról: „*A szülőföldjével éppen olyan bensőséges viszonyban van az ember, mint az anyjával és a szerelmével. Akár tud róla, akár nem. S mivel a lélek legrejtettebb táját érinti, s ráadásul mélységesen magánjellegű is, nagyon nehéz beszélni róla.*”⁹⁹

A kötetben 17 novella található: Az óriás, A csillagmajori, A grófnő, A tolvaj, A kovács, A nagyságos, Az asszony, A cirkusz, A kujtorgó, A bajnok, A porcelánbaba, A keserűfű, A szökés, A lelenc, A remete, A láda, A kút. A második kiadásban pedig mindezeket függelékek egészítik ki.

A novellák műfajmeghatározása a mágikus realizmus, vagy ha úgy tetszik tündéri realizmus. Ahol nehéz megmondani, hogy hol kezdődik a csoda, és hogy hol ér véget a valóság. Összemosódnak a határok, a valóság és a természetfeletti között.¹⁰⁰ Ebben a világban a halott fel tud támadni, az ördög be tud menni a kovácsműhelybe, angyal tud lopkodni a konyhából, a föld alatt elhunytak nyilvánított citerázni tud és még van, hogy az idő is eltörik. De mindezek mellett kiolvashatjuk belőle a harmincas éveket, a zsidóság elhurcolását, az orosz megszállást, a kommunistákat, a rákosi-diktatúrát, a németek elűzését, a kényszerkollektivizálást. Viszont ezek már nincsenek megnevezve konkrétan, nem úgy, mint a csodák.¹⁰¹

Mint, ahogy említettem a novellákat Alsó-Rácegrespuszta ihlette. A zárt közösség értékrendje, történetei, cselekedetei, összetartása. A szereplők is valóságos emberek, és sokszor valóságos nevekkal. „*(..) egy kis félelem volt bennem, mert bizonyos embereknek a nevét nem tudtam megváltoztatni. Akármikor leírtam, hogy legyen a neve Kovács akkor meghalt az egész. Muszáj volt az eredeti nevét leírni az embernek, és imádkoztam, hogy Istenem, csak nehogy elolvassa.*”¹⁰² így került bele Kóbrák bácsi, a cigány kanász a lányaival, Tűzugró Marissal, Barta Ignácné Kóbrák Julival, a Szotyoriak, azaz a Keserűek,

⁹⁹ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 181. p.

¹⁰⁰ Pompor Zoltán 2010: Hagyomány és újítás Lázár Ervin elbeszélő művészetében. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/db483245-6b36-43e0-a422-cd06c6987c37/content> Megtekintésének dátuma: 2025.05.05.

¹⁰¹ Dr. Hauber Károly 2021: A tündéri realizmus. Valóság és irodalom kapcsolatának a megjelenése Lázár Ervin Csillagmajor elbeszélésciklusában. <https://www.hauberkaroly.hu/wp-content/uploads/2022/12/lazar-ervin-tunderi-realizmus-3.pdf> Megtekintésének dátuma: 2025.05.06.

¹⁰² Kiss József 2006: Irodalom, film és valóság. Beszélgetés Lázár Ervinnel. In.: Kovács Flórián, Nagy Franciska szerk. *A Magyar Művészeti Akadémia emlékkönyve 2002-2007*. Budapest, MMA – Holnap, 99.p.

Jósvai Jancsi, Bütösné, Baloghné, Péli Rozika.¹⁰³ A gyerekkori közösségének a tagjai irodalmi hősökké magasztosultak, Alsó-Rácegrespusztából Rácpácesgres lett. A pusztán található Nagyszederfából pedig irodalmi szimbólum.

A remete című novellában úgy írt a Nagyszederfáról, mint arról a helyről, ahol az eltörött időben keletkezett károk, újra a helyükre állnak. Akik annyira összetartoztak, hogy nem tudtak egymás nélkül létezni, de mégis elszakadtak egymástól, azok a Nagyszederfa alatt találkozhatnak és újra összeforranak.¹⁰⁴ Pompor Zoltán ezt a fát életfának nevezi.¹⁰⁵

Márkus Béla így írt a Csillagmajorról a megjelenés után: „*Kötetével igen messze jutott: a maradandóság közvetlen közelébe. Oda, ahol nem szülőföldje másik szülőttje, nem az „óriás” előd, Illyés Gyula várja, hanem ahol Tamási Áron a második mesemondó. Az első pedig Mikszáth Kálmán, akitől szintén biztatást kaphatott.*”¹⁰⁶ Ezzel arra utalt, hogy Lázár Ervin tudott újat alkotni, más szempontból tudta megvilágítani azt a tájat, amit Illyés Gyula, a nagy óriás, már egyszer megírt A puszták népében.

Szilágyi Zsófia pedig ezzel a mondattal fejezte be a Csillagmajorról szóló kritikáját: „*Alsórácegrespuszta elpusztult, beteljesítve nevében jelzett sorsát, de Rácpácesgres, a „szövegtelepülés” (amelynek elnevezéséből talán nem véletlenül hiányzik a puszta szó) ezentúl élni fog, Lázár Ervin csillagmajorjában.*”¹⁰⁷

2.4.1. A tolvaj

A Csillagmajor világában a szegény pusztai emberek a szereplők, akiknek különösen fontos parancsolat az, hogy Ne lopj! Hiszen, ha a nehezen beszerzett dolgaik egyszer csak eltűnnének, mi lenne velük? Mikor és miből tudnák azt újra beszerezni? Nem véletlen, hogy kollektíven lépnek fel egy-egy tolvaj ellen. De mi történik, ha az a tolvaj nem evilági?

Az elbeszélő egy kisgyermek, akit az édesanyja azzal gyanúsít meg, hogy idétlen tréfából elcsente a mozsártörőt, illetve egyéb konyhai dolgokat, pedig „*mire kellene nekem mozsártörő? Meg köcsögfedő falap, parázscsiptető, derelyevágó, pároskés, fakanál,*

¹⁰³ Komáromi Gabriella 2018: A Csillagmajor világa, avagy „hol kezdődik a valóság és hol ér véget”. Napútonline. <http://www.naputonline.hu/2018/09/05/komaromi-gabriella-a-csillagmajor-vilaga/> Megtekintésének dátuma: 2025.05.05.

¹⁰⁴ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 102-104. p.

¹⁰⁵ Pompor Zoltán 2010: Hagyomány és újítás Lázár Ervin elbeszélő művészetében. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/db483245-6b36-43e0-a422-cd06c6987c37/content> Megtekintésének dátuma: 2025.05.05.

¹⁰⁶ Márkus Béla 1998: Fővárosa: Rácpácesgres. Tiszatáj, 1998. 6. sz. 96. p.

¹⁰⁷ Szilágyi Zsófia: Csöndpuszta. [A Csillagmajor című kötetről.] Alföld, 1997. 3. sz. 77–80. p.

borsszóró meg efféle konyhai vicik- vacak."¹⁰⁸ Már a gyanúsítástól is szégyent, haragot, méltánytalanságot érez, hiszen ő nem tolvaj, nem hazudik, mégis miért nem hisznek neki, és sírva fakad.

Az édesanya. Ahogy elkezd sírni a fia, odamegy és magához öleli. De hogy ki a tolvaj, azt még mindig nem érti. Hiszen be van zárva éjjel a ház, a kapu, sőt az utóbbi úgy, hogy még, akinek kulcsa van, az se tudna jönni. Mégis minden éjjel lopás történik a házukban. Ebédkor összegyűjti a családot haditanácsot tartani. Ahol az alábbi információk hangoznak el: *„Ezek szerint mégis éjjel jár.” „De hol jön be?” „Én hallottam az éjjel egy csörrenést, mintha valaki belekotort volna az evőeszközök közé.” „Én meg lépteget hallottam. Halkan, mint a macska, osont valaki. Mezítláb.*"¹⁰⁹

Az édesapa. Ő az, aki a tettek mezejére lép. Segítségül hívja a Jós vaiakat, Bedzsót, Gazdag Pistit, meg Tájbel Lőrincet, akik éjjel a konyha különböző részeibe bújnak el. Az édesapa eloltja a petróleumot, hogy el ne ijessze a fény a tolvajt, és várnak.

„- Megvan!

Sietős zajok, sercen a gyufa, a lámpacilinderben kihúzza magát a láng, apám két lépéssel a konyhában van, mi meg mindnyájan utána.

- Itt van, fogom - mondja Jós vai Jancsi.

Már bent vannak a lámpa fénykörében, mindenki döbbenten néz.

Jós vai Jancsi egy ismeretlen, meztelen kisgyerek karját szorítja.

A gyerek rémülten bámul ránk, még a fütyülője is reszket a félelemtől.

Anyám közelebb megy hozzá, a háta mögé néz.

- Apa - mondja elszoruló hangon -, világíts ide!

Apám fölemeli a lámpát, a fény a gyerek hátára esik.

- De hiszen... de hiszen - suttogja anyám.

Látjuk mindnyájan, amit nem mer kimondani. A gyerekeknek szárnya van. Két borzos, fehér szárnyacska."

Az, hogy angyalt fogtak nem olyan hihetetlen az ő világukban, nyugodtan kinyitják neki az ajtót és figyelik, ahogy átrepül a hold előtt.

Nem volt büntetése ennek a lénynek, nem tanították móresre, hiszen ő egy angyal, aki magasabbrendű mindnyájuknál, és aki magasabbrendű a *Ne lopj!* parancsolatnál is. Aki olyan világból jön, ahol nincsen tolvajfogás, hiszen ott mindenki szívesen ad a másíknak. De ők tolvajt fogtak, és azután hiába várták vissza az angyalt, hiába volt lelkiismertfurdalása

¹⁰⁸ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 23. p.

¹⁰⁹ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 24. p.

az édesanyának, hogy még lehet sok mindenre szüksége lett volna az ő tolvajuknak. Hiába pakolta ki a kiskonyha előtti malomkőasztalra mindenféle konyhai apróságokat, reggelre egyiknek sem veszett nyoma. Az angyal már nem jött hozzájuk. Pedig milyen megtiszteltetés, ha a mozsártörőnk egy angyalnak is kell.

„Most, felnőtt férfiként, felriadok néha éjszaka, és fülelek.

Hátha itt motoz a lakásban egy angyal! Hátha szüksége van valamire a dolgaim közül!

De nem moccan semmi, csak a csend hasogatja a dobhártyámat.”¹¹⁰

Ez a novella is életrajzi ihletésű, valóságelemeket tartalmaz. Az angyal is valóságos, hiszen az a pusztaiak voltak. Mert amikor a Lázár család a front elől menekülve hátrahagyta a házát, abban már semmi mozdítható nem maradt, mire hazaértek. Viszont hazaétérésük után minden nap a cselédek erre a kiskonyha előtti malomkőasztalra visszaloptak valamit, ami az övék volt.¹¹¹

2.4.2. A kovács

Míg az előző novellába egy angyal járt a konyhában. Itt az ördög kerül a kovácsműhelybe, azzal a szándékkal, hogy Szűcs Lajos, akit minden bizonnyal az Isten vasból kalapált, patkót tegyen a lova lábára.

Szűcs Lajos. Ő az, aki már a kénzagról kiszagolja a rosszat, még mielőtt meglátná, és még mielőtt rájönne, hogy az maga az ördög. Pedig kénzág mindig van egy kovácsműhelyben, de ez most más. Büszke, egyenes, jó mesterember, aki nem szereti, ha öneki hízeleg a gonosz. A dicséretekre befeszül, és mégbátrabbá lesz a közössége jelenlétében.

A kisasas. Gyorsan megsejti ő is, hogy ki lépett be a kovácsműhelybe észrevétlenül. Hiszen igen furcsa lába van az illetőnek. Első reakciója a biztonságkeresés, hogy a mesetere láthatatlan fénykörébe álljon. Onnan hallgatja az ördög mézes-mázos beszédét, és ott képzelel, hogy az ő mesterét a Jóisten a Vashegynek egy jókora tömbjéből kalapálta ki.

¹¹⁰ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 25. p.

¹¹¹ Komáromi Gabriella 2018: A Csillagmajor világa, avagy „hol kezdődik a valóság és hol ér véget”. Napútonline. <http://www.naputonline.hu/2018/09/05/komaromi-gabriella-a-csillagmajor-vilaga/>
Megtekintésének dátuma: 2025.05.04.

Ez a rosszat sejtető idegen, patkót kért a lova lábára. Szűcs Lajos fel is melegített egyet, de ez az idegen felfedve kilétét pusztá kézzel megfogta a tüzes patkót, összegyúrte, és odahajította a mester lába elé megalázóan. Ekkor tudta most már mindenki bizonyosan, hogy ő maga az ördög. A kisasas megértette, hogy mi olyan furcsa a lábán, hiszen nem láb az, hanem pata. A lónak pedig szarvai vannak. Rögtön jelentette mindezt a mesterének, bár akkorra már ő is tudta.

Szűcs Lajos állta a sarat, rájött, hogy hogyan tudná ezt az ördögöt visszaküldeni a pokolba, de ezt nem mondta senkinek, hanem elkezdett dolgozni a kisasas segítségével. Az első patkó egy egész nyaláb sínvasból készült el, ami öt szekérre elegendő lenne. Majd elkészítette a másodikat és a harmadikat is, de a negyedikre már nem volt több vasa. A saját maga szerszámain is, a legdrágábbakat se kímélve, beolvasztotta, csak hogy űzze el a gonoszt, de nem volt elég. Itt kapcsolódott be aktívan a közösség.

A pusztá népe jelen volt szinte már a cselekmények elejétől. Megérzékeltek, hogy valami furcsaság történik a műhelyben. Nem szóltak, kívül voltak, de ott voltak. Ezzel a jelenlétükkel pedig erőt adtak Szűcs Lajosnak, aki elsőlátásra megijedt a lótól. Erőt adtak, majd pedig erőt kaptak tőle. Mert mikor kiderült, hogy az ördög és az ördög lovával van dolguk, de a kovácsmester magabiztosan elkezdett dolgozni, tudták, hogy nem lesz semmi baj. Amikor elfogyott a vas, akkor egy perc se telt el, és már ott voltak annyival, hogy el tudott készülni a negyedik patkó is.

Az gonosz kérése teljesítve lett. Meg lett patkolva a lova nem akármilyen gyenge patkókkal. Köszönetet nem mondott, de fizetséget dobott a kovácsnak, és elindult. Azaz elindult volna, ha a patkók súlya nem húzza vissza a lovat. *„Az óriási dög nekiveselkedett, ropogtak az ízületei, dagadtak az izmai, két első lábát nagy nehezen emelte a földről, de vissza is zuhantotta azonnal, a föld nagy recsegve-ropogva beszakadt”*¹¹²

Ebben a novellában is segítségre siet a természet is a gonosz legyőzése érdekében. Megnyílt a föld, vészjóslóan morgott, elnyelte a rusnya ördögöt és a rusnya lovát, majd összezárult. De az összezárulás előtt még Szűcs Lajos bedobta utánuk a fizetségét.

A mű boldog befejezéssel zárult. A közösség fel tudta ismerni, és egységet alkotva le tudta győzni a gonoszt. Feláldoztak ugyan sok dolgot érte, de mindezt gondolkodás nélkül, a jó cél érdekében. *„Aznapi nagy bált rendeztek Rácpácegresen, s bár a zenét csak hártypapírral fölszerelt fésűk szolgáltatották, mivel Mészáros Juliska citerahúrjai is*

¹¹² Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 30. p.

odalettek az ördög patkójába, azért égis ért a jókedv.”¹¹³ A győzelem a mai napig tart, a Sátán azóta is küszködik Szűcs Lajos patkóival.

2.4.3. Az asszony

Több kritikus fogalmazta meg, hogy a magyar irodalom legszebb novellái között foglal helyet ez a mű. Amelyet értelmezhetünk történelmi, vallási szempontból, de ezen felül is rengeteg asszociációt enged meg a történet a nyitottsága és a mindenfajta konkrétumtól való elzárkózása miatt.¹¹⁴

A cselekmény főhőse egy hónélküli sötét adventi időszakban Rácpácesgre menekülő asszony egy csecsemővel. A történet elbeszélője egy gyermek, akinek a családja befogadja az üldözötteket, még akkor is, ha mindezzel esetleges büntetést vállalnak magukra. Nagyobb volt bennük a morál afelől, hogy segíteni kell az elesett, mint a félelem afelől, hogy emiatt ők büntetésben részesülhetnek. *„Nagyon szép asszony volt. Levetette furcsa aranszegélyű, világos köpenyét, kibontotta a pólyából kisfiát, tisztába tette, megszoftatta. A kisgyerek ránk nevetett, fogatlan, bölcs nevetéssel.”*¹¹⁵ Alföldy Jenő azt írta erről a leírásról, hogy olyan, mintha megelevenedtek volna a falusi házbelsők olajlenyomatait, vagy a templomi festmények.¹¹⁶

Viszont a műben van egy gonosz, aki nem rácpácesgri, és akinek a neve olyan, mintha azt egy gyermek mondaná sejpítve: Bederik Duri. *„Aki ugyan nem lakott Rácpácesgren, de itt ólalkodott mindig a környéken. Valami csősz, mezőőr vagy erdőkerülőféle volt. Lelövöldözte a határba tévedt kutyáinkat, megrikatta a gyerekeket, ijesztgette az ebédvivő asszonyokat. Igen, őtőle félni kellett.”*¹¹⁷ Őneki nem volt szabad semmit mondani a gyerekekről és az asszonyról. Mert ő volt az, aki tönkretette azt, ami körülötte van, legyen az ember vagy állat. Előle bújtatni kellett a bujdosókat.

A büntetés a novella közepén konkretizálódik. Katonák olvassák fel ordítva, hogy aki látja, de nem jelenti nekik a nőt a csecsemővel, azt a helyszínen agyonlövök, a házát, pedig a földdel teszik egyenlővé. A rácpácesgriesiek mégsem adták ki őket, még ilyenkor is előrébb helyezték a segítséget, mint a félelmet. Sőt, ez a kijelentés után fogtak csak igazán

¹¹³ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 31. p.

¹¹⁴ Alföldy Jenő 2002: Rácpácesgri mirákulum. Lázár Ervin: Az asszony. *Kortárs.* 46. évf. 5. sz. / 2002.

¹¹⁵ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 36. p.

¹¹⁶ Alföldy Jenő 2002: Rácpácesgri mirákulum. Lázár Ervin: Az asszony. *Kortárs.* 46. évf. 5. sz. / 2002.

¹¹⁷ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 37. p.

össze. „*Nem volt Rácpácegresen egyetlen család sem, amely nem bújtatta volna, ha csak fél órára is.*”¹¹⁸

Az asszony karácsonyig kért menedéket. Szenteste az Öreghegy alatt már várta őt egy kocsi. Az elbeszélő apja vitte odáig, de útközben Bederik Duri útjukat állta, akitől bár sikerült megmenekülniük, de elég volt az is, hogy meglássa őket, és hogy leszakítson az asszony ruhájából egy darabot. Mindez elég volt arra, hogy másnap fegyveres katonák és lánctalpas monstrumok vegyék körbe Rácpácegrest. Mindezt karácsonykor, azon az ünnepen, amelyiken a tanyasiak meg se gondolták volna, hogy valakinek ilyenkor nincs jobb dolga, mint itt kóricálni.

A helyzet reménytelennek látszott. Hogyan tudnának ők védekezni a fegyverek és a gépek ellen? Szorongtak együtt a Nagyszederfa alatt. Viszont ekkor történt meg a csoda. Rácpácegres láthatatlanná válik az ellenség előtt. „*A házak körvonalai megbomlottak, mintha köd ereszkedett volna rájuk, de nem lehetett köd, hiszen minden mást élesen lehetett látni, (...) áttetsző lesz a kezünk, megfakul a ruhánk, egy pillanatra látom a mellettem levők testén át a dombokat, aztán már csak a dombok, a fák. A házak és az emberek, mint a pára, nincsenek, üres pusztaság Rácpácegres helye... de mégis itt vagyunk, hiszen érzem, hogy fogom anyám kezét, a hátam mögött szuszog a húgom.*”¹¹⁹ A csoda számukra természetes, nem vált ki nagy indulatokat, nem hülledeznek rajta, hanem tisztelettel elfogadják mindazt, ami velük történik.

A csodán kívül még egy mesebeli motívumot tudunk felfedezni, mégpedig az igazságszolgáltatást. Hogy a rossz elnyeri a méltó büntetését. Bederik Durit ronggyá verik a katonák. Mindez brutális jelenet, de a tanyasiak nevetnek rajta, kárörömmel, feltörve, fölszárnyalva, el nem fojtva. Hiszen úgy kell neki, rosszat akart az asszonynak, rosszat akart a csecsemőnek és rosszat akart Rácpácegresnek. Mindezek után megtörténik a láthatóvá válás „*s mintha csak erre várt volna, nagy pelyhekben, mint a kegyelem, hullani kezd a hó.*”¹²⁰

Cs. Nagy Ibolya azt fejtegette az erről szóló tanulmányában, hogy a titokzatos asszony ruhájának egy darabja tette lehetővé azt, hogy láthatatlanná váljanak a tanyasiak a katonák előtt. Ezzel köszönetet mondva a jóért, ami lehetővé tette számukra, hogy elkerüljék a rosszat. Ki tudja milyen asszony lehetett ez? „*Rácpácegresen, egy hajdani advent és*

¹¹⁸ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 38. p.

¹¹⁹ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 39. p.

¹²⁰ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 40. p.

karácsony idején ott járt az emberek között Mária. Ezt a bizonyosságot nem illik s nem lehet elvitatni sem a történet elbeszélőjétől, sem a novella írójától, aki most egy és ugyanaz”¹²¹

2.4.4. A porcelánbaba

Mint, ahogy Lázár Ervin mondta, ez a mű, és a róla készült film, arról állít emléket, hogy a pusztaiak a történelem örök vesztesei voltak, akik a legjobban megszenvedtek minden sorstragédiát, minden idegen hódítót.¹²²

Ha ebbe a rácpácegresi zárt közösségbe idegen érkezik, annak nem mindig van jó vége (lásd.: A grófnő). Nem volt ez itt sem másként. Komáromi Gabriella Csurmándit úgy magyarázta, hogy ő maga az ötvenes évek.¹²³ „*falakat tart a vállán, oszlopokat, egy új világ tartóoszlopait.*”¹²⁴

Két ígéretet ad az otléte során. Az egyik az, hogy itt mindent, amit látnak az most már az övék lesz, beleértve a grófi kastélyt és a földesúri kúriát is. Az otlélők hitték is mindezt, meg nem is. De az, hogy ez a kegyesnek hangzó bejelentés rossz dolgot sejtet, azt Bütös Lajosné felsírására adott Csurmándi reakciójából lehet sejteni: „*Maga meg miért sír? – kérdezte bosszúsan Csurmándi.*”¹²⁵

A másik ígéret a holt gyermekek feltámasztása. Ha ezt el tudja hitetni, akkor ő maga a megváltó szerepében tündökölkölni kezd. Ez volt a második reakciója Bütös Lajosné felsírására. Az otlélők ezt is hitték is meg nem is, viszont a vágy, a remény legyőzte a kételkedést. Hiszen mi van, ha valaki ezt a visszafordíthatatlan tragédiát vissza tudja fordítani? Vágytak arra, hogy ez így legyen, hogy Rózsika újra feltámadjon, aki már öt éve meghalt. Meg Ferkó is, aki vízbe fullt, meg hátha Barabás Ignácnét is fel tudnák támasztani, igaz ő hatvankét évesen halt meg, de nem olyan rég és szerette mindenki. Viszont Szotyori István fiát, őt nem kell feltámasztani, hiszen ő nem halt meg a bombarobbanáskor, ő madárrá változott.

A feltámasztáshoz test kell, holnap délre a házvégében. De a test, hogy ott legyen, ahhoz ki kell ásni. De ha ki kell ásni, akkor meg kell bolygatni a halott nyugalma. De ha meg kell bolygatni a halottak nyugalma, akkor szembe kell nézni a lelkiismeretükkel, és

¹²¹ Cs. Nagy Ibolya 2006: Asszony, kiseddel. Lázár Ervin: Az asszony. *Hitel*. 19. évf. 5. sz. / 2006, 16-23.

¹²² Pósa Zoltán 2005: A porcelánbaba Lázár Ervin műveiből készült. Magyar Nemzet. <https://magyarnemzet.hu/kulturgrund/2005/02/a-porcelanbaba-lazar-ervin-muveibol-keszult> Megtekintésének dátuma: 2025.05.03.

¹²³ Komáromi Gabriella 2011: Lázár Ervin élete és munkássága. Budapest, Osiris Kiadó.

¹²⁴ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 59. p.

¹²⁵ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 59. p.

meg kell kísértetniük Istent. De megtették, hiszen mindez megéri majd végtére is, Csurmándi azt ígérte.

A csoda az volt, hogy ezek a halottak olyanok voltak, mintha élnének. Arcuk, testük nem volt eltorzulva. Rózsika olyan volt, mint egy porcelánbaba. Ferkó olyan volt, mint aki nincs is felismerhetetlenségig torzulva a vízbefúlástól, olyan volt, mint aki alszik, mint aki nem is fült vízbe csak egy álomba. Barabás Ignácnénak meg a koporsóban kinőtt az a szőrszál az állán, amit temetésekor kihúztak. A tanyasiak reménye élőnek tűnővé tette a holtakat. Már nem kell sok ahhoz, hogy tényleg feltámadjanak, hiszen Csurmándi megígérte.

De a testek hiába lettek délre kitéve a házvégibe, és Csurmándit hiába várták. Nem jött el.

„Bűtös Lajosné felsírt. – Jaj, ne, ne!

A lánya arcán egy hajszálvékony repedés támadt, az orra tövétől föl a homlok felé, és másik irányba, végig az arcon az áll felé, aztán a repedés több ágra szakadt, befonta az arcot, mint a pókháló.

Ott a szemük láttára porrá vált mind a három halott.”¹²⁶

Ott maradtak bűnösen, ott maradtak reményüket és már a halottaikat is elveszítve. A tettest, aki erre rávette őket, aki becsapta őket, pedig már találhatták meg sehol.

Császár Ferencné külső változásai jól ábrázolják mindazokat a lelki folyamatokat, amiken keresztülmentek.

A tragédia után: *„a bánatától elhervadtak a muskátlijai, a kutyájuk kihullatta a szőrét, fogát, a kiscsibéi megfeketedtek.*”¹²⁷

A reménykeltés után: *„Császárné arca kivilágosodott. Fényleni kezdett a haja, a szeme, a ruhája. Ki gondolta volna, hogy ilyen szép asszony?*”¹²⁸

Az átverés után: *„Császár Ferencnéből egy szempillantás alatt újra öregasszony lett. A háta meghajlott.*”¹²⁹

De nem csak Császár Ferencné változott át, hanem maga Rácpácegres is. Miután Csurmándit Isten akarta elé helyezték, és bűnbe estek általa, és az erkölcsüket félretették, mindezt eredmény nélkül. Rácpácegres akkor olyanná változott, mint a Golgota, mikor keresztre feszítették Jézust. *„Besötétedett, nagy szelek hujjogtak a puszta fölött. Három teljes napig nem kelt föl a nap.*”¹³⁰

¹²⁶ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 65. p.

¹²⁷ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 61. p.

¹²⁸ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 61-62. p.

¹²⁹ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 65. p.

¹³⁰ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 65. p.

2.4.5. A kút

Ez a novella különbözik leginkább a többitől, és nem véletlen, hogy ez került a végére. Hiszen itt már Rácpácesgresbe bekúszott a tömény valóság, a „fújtogató”, csodáktól és a pusztai morálból kívülálló városi gondolkodás. Mindezt A láda című novella készítette elő. Viszont ott még a pusztai ember pusztai módon gondolkodik, és aki a városból haza is jön, annak is van egy aprócska fény a zsebében, és senki sincs bolondnak bélyegezve. De itt „*úgy tűnik, hogy a városba költözött fiú sikeresen lezárta a múltat, magabiztos felsőbbiséggel utalja az irreális világba az anya emlékeit*”¹³¹

A főhősünk egy felnőtt férfi, akinek a gondolatait a mindentudó elbeszélő ismerteti. A cselekménye az, hogy hazafelé kocsikázik Rácpácesgresre, azzal a céllal, hogy az anyukáját meggyőzze, hogy költözzön fel hozzájuk a városba. Az útközbéli gondolatait, illetve a falu, és az anyja elképzelt reakcióit, visszaidézett mondatait olvashatjuk. Majd pedig azt, hogy a megérkezése után kimennek az apja „sírjához”.

A vita tárgya a menni vagy maradni. A mennit a fiú, a maradnit, pedig az anya képviseli. Az alábbi táblázatban a két állaspont különböző érveit vizsgálhatjuk meg:

MENNI	MARADNI
„És ha megbetegszik? Ki ad magának egy pohár vizet?” ¹³²	„Nekem már csak itt jó.” ¹³³
„Mert ki lakik manapság pusztán?! Aki annyira nyomorult, hogy sehol máshol nem jut neki hely.” ¹³⁴	„mi lesz a jószággal?” ¹³⁵
„Hallja, ahogy a háta mögött összesúgnak az ismerősök: Na, ezek is szép gyerekek. Ezek a Bődörök. Otthagyták az anyjukat kinn a pusztán.” ¹³⁶	„Fújtoget engem a sok ház.” „Nézz ki itt az ablakon... Itt nem fújtoget semmi...” ¹³⁷

¹³¹ Pompor Zoltán 2010: Hagyomány és újítás Lázár Ervin elbeszélő művészetében. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/db483245-6b36-43e0-a422-cd06c6987c37/content>
Megtekintésének dátuma: 2025.05.06.

¹³² Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 108. p.

¹³³ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 108. p.

¹³⁴ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 108. p.

¹³⁵ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 109. p.

¹³⁶ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 108. p.

¹³⁷ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 110. p.

„A gyerekek várják magát. Hetek óta azt beszélgetik, hogy megjön a nagymama, aztán mindig ott lesz nálunk...” ¹³⁸	„Én nem mehetek el innen.” ¹³⁹
„átlépte már a hetvenet, nem maradhat itt egyedül.” ¹⁴⁰	„azért nem költözik el erről a rohadt pusztáról, mert visszavárja apánkat.” ¹⁴¹

Láthatjuk, hogy míg az elköltözés mellett logikus érvek vannak ismertetve, addig a pusztán való maradás mellett érzelmi alapon nyugvóak, az utóbbit összefoglalni, azzal a szóval tudnánk, mint amit Vacskamati Virágja is mondott: „csak”.

A „csak” mögött a kútban lévő férjet érthetjük. Azt az embert, aki mindenáron ragaszkodott a saját földjéhez államosításkor is. Még a zsebébe is azt a „rohadt földet” tömte. Hiába jöttek ki hozzá és mondták neki, hogy:

„– Bődör elvtárs, hát éppen maga! Maga nem látja, mi a jövő útja?! Azt akarja, hogy mindenki saját magának kaparjon? Magának kellene legjobban megérteni az idők szavát.
– Le van szarva az idők szava!”¹⁴²

Nem engedett a hatalom parancsának, tiltakozásból a kútjába mászott mondván, hogy amíg nem ismerik el, hogy ez a föld az övé, addig ő ki nem jön onnan. A kút beszakadt, Bődör Gyula pedig benne maradt. A feleség minden nap ennivalóval teli kosarat engedett le számára, és üresen húzta azt vissza. Nem értette meg senki a férfinak a földhöz való ragaszkodását, és nem érti senki az asszonyt se, talán csak a Jóisten. Úgy vannak, mint az öregasszony a tévében, „akinek az egész népe kiveszett, ő maradt már csak írmagnak. Gondold el, mintha minden magyar kiveszne a földről, és csak egyetlen maradna közülünk. És nem volna a világon senki, aki megértené a szavát. Ott állt szegény öregasszony egy búzatáblában, aztán csak mondta, mondta, valami imádságot mondhatott – de nem értette azt a földkerekségen senki. Akkor nagyon kívántam, hogy legyen Isten, mert ő megérti azt az árva öregasszonyt is.”¹⁴³

A férfi se értette meg a szüleit, vagyis elnyomta magában a megértésüket, elnyomta magában a múltját, a szülőföldje gondolkodásmódját, elnyomta magában a csodát, pedig

¹³⁸ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 111. p.

¹³⁹ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 111. p.

¹⁴⁰ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 111. p.

¹⁴¹ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 111. p.

¹⁴² Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 116. p.

¹⁴³ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 113. p.

hallotta ő is az apja „sírjából” azt, hogy ott lent a kútban valami szép lány citerázik neki, de tagadta a végsőkéig. Hiszen ki tudja, lehet csak azért hallja, mert megbolondult már ő is, mint az anyja.

„– Hallod?

A férfi ijedten kiabált:

– Nem hallok semmit – még jobban emelte a hangját, hogy túl tudja kiabálni a dübörgő zenét. – Csönd van itt, anyám, néma csönd.”¹⁴⁴

Angyalosi Gergely azzal a mondattal jellemezte ez az elbeszélést, hogy „*a tékozló fiú hazavágyik*”.¹⁴⁵ Azért meghökkentő megállapítás ez, hiszen ez nem volt kimondva a műben, sőt a cselekedetek, a kimondott mondatok pont az ellenkezőjére utalnak. De talán elolvasva a Csillagmajort, megismerve ennek a zárt közösségnek a működését, bármennyire is meghaladott mindez, mégsem lehet mást csinálni, csak visszavágyani. De Lázár Ervin, aki saját maga bevallása szerint sem tudott soha elszakadni a pusztától, mégis azt mondta, hogy „*a visszavágyás nagy marhaság*.”¹⁴⁶

2.5. Motívumok feltárása

„*Az emberekben él a vágy a mesére. Olyan alkotásokkal kellene kiszolgálni őket, amelyek lelki táplálékot nyújtanak, amelyekből merítenek.*”¹⁴⁷ A mesék adottak. A motívumok feltárásával pedig az lenne a célom, hogy összefoglaljam Lázár Ervin értékvilágát, a tápláléknyújtást a merítés könnyítéséért.

Az elemzett művek alapján hat visszatérő motívumot szeretnék bemutatni. A gonoszt, a gyermeket, a közös nyelvet, az összhangot a környezettel, a bebetonozott személyiséget és a közösséget, mint megtartó erőt.

¹⁴⁴ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 120. p

¹⁴⁵ Angyalosi Gergely 1997: Csillagmajor. *Kritika*. 2. sz. /1997, 42-43.

¹⁴⁶ Ágoston Zoltán 2006: Minden, ami elmúlt, megvan. *Jelenkor*. 49. évf. 5. sz. / 2006, 475.

¹⁴⁷ Lázár Fruzsina 2001: A mese varázsgömbjében. *Vigilia*. 66. évf. 12. sz. / 2001, 950-953.

2.5.1. A gonosz

Bármennyire is szeretetmeséknek nevezik Lázár Ervin műveit, a gonosz mégis a visszatérő motívumai közé tartozik. Van, hogy a neve játékos, mint Kisfejű Nagyfejű Zordonbordonnak, még az ember meg is mosolyogja, de nem sokáig marad a mosoly az arcán, hiszen ezalatt a név alatt bár, de hatalmas kegyetlenségekre képes.

Az általam elemzett mesékben a gonoszok a következők: Kisfejű Nagyfejű Zordonbordon, Majom, Bederik Duri. Csurmándi és maga az Ördög. Már a nevük is sokatmondó, egyedül Bederik Duri az egyetlen, akit el lehet képzelni a neve alapján pozitív karakternek, de amint megtudjuk, hogy a gonoszok közé tartozik, valahogy megértjük és nem okoz meglepetést. Végére is olyan ez a név, mintha valaki sejpítve mondaná ki, talán az a valaki maga Bederik Duri, vagy az őt csúfolók, innen pedig már megértjük, ha gonosszá vált.

Mind egytől-egyig azon voltak, hogy saját magukat piedesztálra emeljék. A Majom külön állatnak vallja magát. Kisfejű Nagyfejű pedig akkora hatalmasságnak, hogy még az ég is hozzá igazodik. Bederik Duri mindenáron a legfélelmetesebbnek akar tűnni, Csurmándi még halottat is tud támasztani elmondása alapján, az Ördög meg pusztá kézzel tönkreteszi az jól megmunkált tüzelő vaspatkót.

Az öröme nem voltak képesek. Pontosabban örültek ők, de csak akkor, ha azt látták, hogy másoknak ártottak, ha elszomorítottak, ha megfélemlítettek, ha elvették az értékeiket.

Gyakran hízélgéssel próbáltak a bizalomba férközni. Dícsérgetéssel, segítőszándékkal, de mindez csak a manipulálás miatt, a behódolás elérése végett. Jaj volt azoknak, akik hittek nekik. De volt olya is, amikor félelemkeltéssel próbálkoztak a hatalomra jutni, de jaj volt azoknak is, akik megijedtek tőlük.

Jellemző volt még továbbá rájuk, hogy mindegyik a közösségen kívül rekedt személy volt. Talán nem véletlen rekedtek kívül, de talán nem véletlen lettek gonoszok se, és nem véletlen volt az célja egytől egyik mindegyiknek, hogy felbomlasszák a különböző közösségeket. Hiszen, amivel védekezni lehetett ellenük, az pont az egység volt, az egységes kiállítás. Egységesen ellenállni, kinevetni, tenni rájuk magasról, összefogni és meglátni, hogy a gonosszal van dolguk. Így tudták elűzni őket.

Lázár Ervin egyik művében sem pusztul el a gonosz, elűzik, vagy elfut, vagy elfutnak előle, vagy felszívódik, vagy a föld alá kerül, de egyik történetben sem pusztul el. Egyikben sincsen végleges lezárás, viszont arra már van példa, hogy újra felüti a fejét, és újra elkezd ártani. De nem is kell elvárni a teljes pusztulásukat, nem lenne élethű. Nincsen olyan

tízemeletes, amely csupa Ötödikből áll. Ödönke próbálkozik vele azóta is, de nem tudunk arról, hogy sikerrel járt-e.

Gyakran a hatalom szimbólumai ezek a karakterek. De olyan hatalomé, akik ellen még a természet is ellene van. Még a fák, a növények is fellázadnak ellene és elűzetésre kényszerítik. Gyáva hatalom szimbólumai, akik csak addig embereskednek, amíg nem tapasztalnak egy maguknál is erősebb erőt. Addig tudják a felsőbbrendűt játszani, amíg valaki ronggyá nem verik őket.

A gonosz felismerése nem mindig egyszerű, nem mindig egyértelmű. Lázár Ervin karakterei abba a hibába is beleestek, hogy nem látták meg, hogy gonosz áll előttük, de azt a hibát is elkövették, hogy gonosznak hitték a jót, ami miatt a Hétfejű Tündérnek már csak egy feje maradt meg.

2.5.2. A gyermek

Enne a motívumnak a visszatérése cseppet sem meglepő egy olyan embertől, aki huszonöt millió gyereket szeretett volna legszívesebben.¹⁴⁸ Aki számára, mint ahogy a bemutatásában is említettem, a gyerekek voltak az ihletforrásai és a legfőbb tanítói, írni is nehezen tudott, ha nem voltak a környezetében. A gyermeki látásmód ezért minden művét áthatja, és nagyon gyakran megjelenik maga a gyermek is a műveiben, akár elbeszélőként.

Az általam elemzett elbeszélések gyermekszereplői az alábbiak: Juli, Ödönke, A tolvaj és A Hétfejű Tündér elbeszélője, Mikkamakka, a gyermekforma macska és gyermek az angyal is.

Elszántak, nem riadnak vissza a feladattól. Legyen az párbeszéd egy cserkessel, vagy tolvajfogás, vagy tízemeletes építése csupa ötödikből, vagy elmenekíteni a rászorulót a szomorúság elől, vagy lejárni a mennyből a földre konyhaeszközöket lopkodni, vagy pedig levágni hat tündérfejet a maradékot meg a végsőkéig őrizni.

Még nem lepődnek meg a csodán. Még természetes. Még nem fojtják el magunkban, nem úgy, mint A kútban megismert már felnőtt gyermek, aki mindenáron tagadta a föld alól jövő citerahangot.

¹⁴⁸ MMA 2019: Álombozót - In memoriam Lázár Ervin. <https://mediaklikk.hu/video/mma-portrek-alombozot-in-memori-am-lazar-ervin/> Megtekintésének dátuma: 2025. 02. 26.

Az indulataik még nincsen kordában tartva, sokkal sértődékenyebbek, de sokkal könnyebben is békélnek meg. Az érzékeny pontjuk az, ha valaki nem szereti őket, ha nem jót feltételez róluk, és ha a külsőjüket kritizálja. De az önértékelési problémáikat a szeretet néhány pillanat alatt képes elűzni.

Közvetlenek és az emeletektől, illetve, ha rá nem szólnak Bederik Duriig, képesek társalogni bárkivel, lehet annak akár bikkmakk ujja is.

Nem véletlen hangsúlyozta ki Lázár Ervin Mikkamakka jellemzésénél, hogy gyermekforma. Nem véletlen pont az a gyermekforma szereplő, aki el tud szöktetni a szomorúság elől. Akár egy idősödő medveforma embert, vagy pedig egy kék csodalovert. Ez a motívuma az egyik bevált receptje a bánat ellen, mind életében, mind pedig a műveiben, hogy kell egy gyermek.

De, ha az a gyermek meghal, az egy feldolgozhatatlan tragédia lesz. Ami után az ember úgy elveszíti az eszét, hogy mindenféle Csurmándinak hisz, a következményei pedig a sötétbe borult világ. Mindezt A porcelánbabában láthatjuk.

2.5.3. A közös nyelv

A gyermekén kívül egy másik szent dolog Lázár Ervinnél a nyelv volt és annak a használata, annak a játékossága. A gyermektől mondjuk nem áll távol ez sem, hiszen Lázár Ervin sokat merített a gyermekszáj szavaiból, mondataiból.

Két univerzumot hozott létre, a Csillagmajort, illetve a Négyszögletű Kerek Erdőt. Mind a két univerzumnak van egy zárt, összetartó közössége, és mind a kettőnek van egy közös nyelve. Ezen felül a Mese Julinak, illetve Ödönke és a tízemeletes című elbeszélései is erről a közös nyelvről, vagy éppen annak hiányáról és következményeiről szólnak.

A közös nyelv közösségalkotó tényező, ráadásul gyógyító hatása is van. Képes egy cserkesz és egy kislány között is kapcsolatot létrehozni, és képes levanni a lázrózsákat az arcáról.

Nem baj, ha valaki „csak” annyit mond, hogy „dömdödöm”, hiszen a közösségben ezt megértik. És van, hogy egy „dömdödöm” miatt babérkoszorút helyeznek a fejére, de olyan is, hogy egy másik „dömdödöm” miatt meg fához kötik.

Viszont ezt a közös nyelvet nem is szabad másra, nem is szabad közérthetőbbé fordítani, hiszen akkor elveszti a varázsát. Már nem ugyanazt a szót, már nem ugyanazt a mondatot, már nem ugyanazt a hangulatot festi le. Egy közösséget hitelesen csak úgy lehet bemutatni, ha nem változtatjuk meg a nyelvét. Lázár Ervin így tett a Csillagmajorban is,

amely tele van a pusztai nép egyedi szóhasználatával. Mert különbség van aközött, hogy „Maga meg miért sír?” meg aközött, hogy „Mér rín, Juliska néném?”.

A közös nyelvet el kell fogadni, hiszen csak úgy tud közösséget formálni. El kell fogadni, hogyha azt kérdést teszik fel, hogy „Micsirkálsz, cserkesz?”. Az elfogadás után, pedig hasonlóan is válaszolni, hogy például „cserkeszek”. Máskülönben hamvába holt volna már az elején a kapcsolat.

Láthattunk példát arra is, amikor nem volt meg ez közös nyelvhasználat. Amikor Ödönke nem tudott szót érteni az Ötödik emeleten kívül egyikkel sem, ami pedig utálatot vont maga után. Ráadásul olyat, amit csak akkor lehet megszüntetni, ha a tízemeletes csupa ötödikből állna.

2.5.4. Összhang a környezettel

Ezalatt a motívum alatt azt értem, hogy minden, ami az embert körülveszi, tárgyak, növények, állatok, időjárás, de még a saját teste is, képes igazodni a hangulatához, a jó vagy a rossz cselekedeteihez.

A Hétfejű Tündérben, amikor a főhős elindult, hogy megölje a tündért: „*A talpam alatt rídogáltak a füvek. Csak mentem: bimm-bumm. Mit nekem füvek! A fejem felett recsegték, sírdogáltak a fák. Csak mentem: dimm-dömm. Mit nekem fák! Az ég sóhajtozott, a föld nyöszörgött. Csak mentem: zitty-zutty. Mit nekem ég, mit nekem föld!*”¹⁴⁹

Vacsakamati Virágja, amikor Vacsakamati nem törődött vele: „*A virágnak odalett zöldje, sárgája, lilája, kékje, kornyadozott, fonnyadozott.*”¹⁵⁰

Bikfi-bukfenc-bukferencben, amikor az társaság letaglózva ült a bukfenc betiltása miatt: „*Hű de szomorúak lettek, csak úgy áradt belőlük a szomorúság, még a napot is elfelhőzte!*”¹⁵¹

A kovácsban, amikor megjelent az Ördög a műhelyben, akkor nem csak az emberek hallgattak el: „*Hallgatásukba bekapcsolódtak a tárgyak is. Fönn a mennyezeten a nagybőgőszerű fújtató, a tűzhely két vasporfája, a vízszintes lendkerekeű fűrőgép s a falon függő szerszámok, a menetvágók, laposfogók, kacsacsőrű fogók, vasfűrők, lukasztók,*

¹⁴⁹ Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó. 83. p.

¹⁵⁰ Lázár Ervin 1985: A Négyyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 25. p.

¹⁵¹ Lázár Ervin 1985: A Négyyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó. 32. p.

hidegvágók, kiskalapácsok, nagyok, s persze maga az üllő is - mind-mind súlyosan hallgatott.”¹⁵²

A porcelánbabában, amikor Császárné elkezdett reménykedni a fia feltámadásában: „Császárné arca kivilágosodott. Fényleni kezdett a haja, a szeme, a ruhája.”¹⁵³ Majd, amikor elveszítette a reményét: „Császár Ferencnéből egy szempillantás alatt újra öregasszony lett. A háta meghajlott.”¹⁵⁴

Szintén a porcelánbabában az egész Rácpácegres megváltozott, amikor a halottaik porrá váltak: „Besötétedett, nagy szelek hujjogtak a puszta fölött. Három teljes napig nem kelt föl a nap.”¹⁵⁵

De ha igen nagy a baj, akkor természet nem csak megváltozik, hanem meg is mozdul és még a fák is bukfacezni fognak. Vagy pedig egyszerűen láthatatlanná válik, hogy megmentse a közösséget.

2.5.5. A bebetonozott személyiség

Lázár Ervin általam elemzett műveiben a szereplők történetei javarészt nem arról szólnak, hogy valamilyen személyiségfejlődés útját járnának be, hiszen szegényeket sokszor még maga a nevük is predestinálja, hanem arról, hogy ez a sok bebetonozott személyiségű karakter hogyan tud együtt élni és közös tetteket végrehajtani.

A különcök, azok különcök maradnak egy Négyszögletű Kerek Erdőben is. A pusztaiak, azok pedig pusztaiak, még akkor is, ha bejön a televízió, vagy ha elköltöznak a városba.

A közösség számára biztonságot is nyújthat ez, hogy ebben a világban még a halott sem változik a föld alatt, hiszen tudják, hogy például a kovácsuk okos, nem kell tudniuk, hogy éppen mit eszelt ki az ördög ellen, elég, ha azt tudják, hogy okos, hogy megbízhatnak benne, ezért kérdés nélkül a keze alá kezdenek dolgozni. Mindenki tudja, hogy hol a helye, hogy kitől mit lehet elvárni.

A személyiségük nem azért nem fejlődik, mert már nincs hova és már most a tökéletes jót képviseli, hiszen tele vannak rossz tulajdonságokkal, van, aki hazudós, van, aki nagyszájú, van, aki buta, van, aki befolyásolható, van, aki örökösen a másik fölé akar kerekedni és sorolhatnám. Viszont ezekkel a rossztulajdonságokkal együtt tudnak élni, be

¹⁵² Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 21. p.

¹⁵³ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 62. p.

¹⁵⁴ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 65. p.

¹⁵⁵ Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó. 65. p.

tudják látni, hogy hibáztak, de csak akkor, ha van egy visszatartóerő, aki meggátolja, hogy elburjánzzon bennük végzetesen a rossz.

A visszatartóerő mellett, pedig van egy közösség, egy hely, ahol empátia van és tolerancia, ahol könnyebben tudják változás nélkül megtartani a maguk csökönyös, bebetonozott személyiségét.

2.5.6. A közösség, mint megtartó erő

Enélkül a motívum megemlézése nélkül, talán nem is lehetne lezárni egy olyan munkát, amelynek Lázár Ervin a témája, hiszen ő az, aki két világot, két közösséget is teremtett az irodalomban. Bár az egyik olyan, ami volt, de megszűnt. A másik pedig olyan, ami sosem volt, de jó lenne, ha volna.

Zárt közösségekről beszélünk, ahol nem választás alapján, hanem helyszín alapján tartoznak össze a szereplők. Nem véletlen, hogy ahhoz a helyhez ők ragaszkodnak. Hogy máshol, olyan „fujtogató” lenne élniük, vagy csak kudarcokat halmoznának fel.

Szükségük van a helyre és szükségük van egymásra is, elvesznének a másik nélkül. És szükségük van arra is, hogy szükség legyen rájuk. Hiszen Nagy Zoárd is addig kóborolt a világban otthont keresve, amíg végül be nem került a Négyszögletűbe, ahol azért maradt ott, mert mi lenne a többiekkel karácsonykor, ha ő nem lenne. Kit díszítenének fel? Szükség van rá, hát maradt és otthont talált a közösségben.

Ismerik egymást, és mint ahogy fent említettem, képesek tolerálni is egymást, képesek együttműködni, problémát megoldani, közösen terhet viselni és egy olyan egységet létrehozni, ami elől minden gonosz megfutamodik.

A Csillagmajorban és A Négyszögletű Kerek Erdőben egyértelmű a közösség ereje, de A Hétfejű Tündér kötet meséit is áthatja a fontossága. Hiszen Juli úgy szabadult meg a láztól, hogy közösséget hozott létre egy cserkessel. A Hangya úgy szabadult meg a Majomtól, hogy közösséget hozott létre a Nyúllal, és a fiú úgy szabadult meg az önértékelési problémáitól és a pusztítási vágyától, hogy közösséget hozott létre a Hétfejű Tündérrel.

Viszont nem minden közösségre lépés záródik sikerrel, hiszen a fába szorult hernyót nem sikerült kiszabadítaniuk, mert hiányos volt a közösség, még egy hangya kellett volna. A Kék meg a Sárga, pedig hiába alakultak zölddé, és váltak közösséggé, nem tudtak túllépni saját magukon, és ezért nem tudták még azt sem meglátni, hogy ők már egy egységet alkotnak.

Nem egyszerű dolog egymást elfogadni, ezt Lázár Ervin is tudta, illetve a Négyszögletű Kerek Erdő lakói is, hiszen ritka az olyan mese, ahol a szereplők annyit tudnak vitatkozni apró-cseprő dolgokon, mint ahogy ők. De, ha tudnak a bebetonozott személyiségükkel is közösséget alkotni, és összefogni, akkor már nincs olyan Kisfejű Nagyfejű Zordonbordon, aki ártani tudna nekik.

III. ÖSSZEGZÉS

A munkám Lázár Ervin megismertetésével kezdődik, ami nem csak formailag volt szükséges, hanem azért is, hogy szemléltetni tudjam azt, hogy az író személyisége és a művei milyen összhangban vannak. Ezért is támaszkodtam leginkább Lázár Ervin saját szavaira a bemutatásakor.

A tárgyalásban elemzésre került A Hétfejű Tündér, A Négyszögletű Kerek Erdő és a Csillagmajor válogatott elbeszélései. A bevezetésben azt a hipotézist fogalmaztam meg, hogy bár az elemzett könyvek eltérő műfajúak, mégis van bennük valami egységes, kell bennük lenni valami közös motívumnak, hiszen Lázár Ervinnek van egy világszemléte, és egy arra épülő motívumhálózata, ami bekúszik minden művébe. A hipotézisem beigazolódott és a következőket találtam:

- A gonosz. Ami még a legideálisabb helyen, még Lázár Ervin szeretet-meséiben is feltűnik. A gonosz, amelyiket meg lehet futamítani a közös összefogással, de egyik műben sincsen véglegesen elpusztítva.
- A gyermek. Aki képes kimenekíteni a Szomorúság elől. A bevált recept a bánat ellen.
- A közös nyelv. Aminek, ha van, akkor közösségteremtő ereje van, de ha nincs, akkor csak el nem fogadást, utálatot szül a hiánya.
- Az összhang a környezettel. Nem csak egyedül az ember lelkére vannak kihatással az érzelmek, a cselekedetek, hanem a környezetére is. A növényekre, az égre, a tárgyakra, és a saját testére is. Megtudnak változni ők is, ha a lelket valamilyen hatás éri.
- A bebetonozott személyiség. Lázár Ervin nem a személyiségfejlődésre építi fel a szereplőit, hanem arra, hogy a bebetonozott személyiségükkel hogyan tudnak egy közösséget alkotni.
- A közösség, mint megtartó erő. Empatikus, toleráns közeget teremtett, ahol létrejöhet az az egység, ami menekülésre készítet minden Kisfejű Nagyfejű Zordonbordont.

Lázár Ervin hitt a jóban, de hitt a gonoszban is. Nem minden meséje végződik pozitív befejezéssel, hiszen ahogy ő mondta, az „*élet nem csupa napfény*”¹⁵⁶. Viszont hitt a gonosz legyőzésében, és abban, hogy „*nagyon sok szeretet, nagyon sok jó cselekedet, nagyon sok hasznos munka át fogja alakítani a világot, a mainál magasabbrendűvé. Ez a megváltás. És*

¹⁵⁶ Ágoston Zoltán 2006: Minden, ami elmúlt, megvan. *Jelenkor*. 49. évf. 5. sz. / 2006.

aki tesz a megváltásért, az részesül is benne”.¹⁵⁷ Amikor a bevezetésben azt a kérdést tettem fel, hogy vajon miért mosolyognak az emberek akkor, ha meghallják, hogy Lázár Ervinnel kapcsolatban zajlik a kutatásom. Miért mosolyognak, akkor is, ha a szereplői nem tökéletesek, a gonosz megjelenik és kegyetlen dolgokat tud művelni, és nincsen minden elbeszélésének pozitív végkicsengése, ha mögé látunk a műveknek, szörnyű dolgok kerülnek elő. Miért mosolyognak mégis akkor, ha meghallják? A válaszom az, hogy talán azért, mert reményt ad még a rosszban is. Reményt arra, hogy le tudjuk győzni a gonoszt, hogy szebb helyé tudjuk tenni a világot, csak figyelni kell a gyermekekre, és a környezetünkre, kialakítani egymással egy közös nyelvet, elfogadni egymás hiányosságait, összefogni és akkor el lehet üldözni minden gonoszt és elérkezhet a megváltás.

A munkám során megpróbáltam bebizonyítani azt, hogy Lázár Ervin meséire nem szabad azt mondani, hogy „mesebeszéd, pipafüst”, hiszen ezek olyan mesék, amelyek, ahogy ő mondta, színtiszta képviselői a realizmusnak. *„Itt van például Bruckner Szigfrid, a kiszuperált cirkuszi oroszlán, akit öregsége miatt kirúgnak az állásából - nem tudnánk erre számtalan példát hozni a valóságban? Vagy itt van például Ló Szerafin, a kék paripa, akit színe miatt senki sem fogad be. Tiszta realizmus, nem?”*¹⁵⁸

¹⁵⁷ Lázár Ervin 2016: Napló. Budapest, Helikon kiadó. 121. p.

¹⁵⁸ Ruff Orsolya 2021: Lázár Ervin 85 – A meseíró, aki a gyerekektől tanulta a legtöbbet. Könyves Magazin. https://konyvesmagazin.hu/gyerekirodalom/lazar_ervin_85_mese_gyerekirodalom.html Megtekintésének dátuma: 2025.05.14.

Irodalom- és forrásjegyzék

1. Alföldy Jenő 1973: A hétfejű tündér. *Jelenkor*. 16. évf. 7–8. sz. / 1973, 763–764.
2. Alföldy Jenő 2002: Rácpácegresi mirákulum. Lázár Ervin: Az asszony. *Kortárs*. 46. évf. 5. sz. / 2002.
3. Alföldy Jenő 2012: Szárnyas emberünk. In.: Szondi György, Ernőd Teréz. Kovács Ildikó, Szondi Bence szerk. „Szárnyas emberünk”. *Lázár Ervin konferencia*. Budapest, Napkút Kiadó Kft.
4. Angyalosi Gergely 1997: Csillagmajor. *Kritika*. 2. sz. /1997, 42-43.
5. Ágoston Zoltán 2006: Minden, ami elmúlt, megvan. *Jelenkor*. 49. évf. 5. sz. / 2006.
6. Cs. Nagy Ibolya 2006: Asszony, kisdedd. Lázár Ervin: Az asszony. *Hitel*. 19. évf. 5. sz. / 2006, 16-23.
7. Csukás István 1996: Költők éhkoppon. Budapest, Osiris Kiadó.
8. Dési János: Interjú Lázár Ervinnel. ATV.
https://www.youtube.com/watch?v=XPpiXmg5I_8 Megtekintésének dátuma: 2025.02.25.
9. Dr. Hauber Károly 2021: A tündéri realizmus. Valóság és irodalom kapcsolatának a megjelenése Lázár Ervin Csillagmajor elbeszélésciklusában.
<https://www.hauberkaroly.hu/wp-content/uploads/2022/12/lazar-ervin-tunderi-realizmus-3.pdf> Megtekintésének dátuma: 2025.05.06.
10. Gödéné Dr. Török Ildikó: Mesék, modern mesék. A mese poétikájának múltja és jelene.
http://tananyag.uni-sopron.hu/19/1/nyme_talentum_II_BPK_lektoralas_mesek_160x235_03_email.pdf Megtekintésének dátuma: 2025.03.09.
11. Inkább asztalos lennék... (Lázár Ervin - beszélgetésrészletek)
<https://web.archive.org/web/20060901160710/http://onagy.zoltan.terasz.hu/index.php?id=1320> Megtekintésének dátuma: 2025.03.03.
12. Interjú: Ahol sok a gyerek, nincs idő a pesszimizmusra - Interjú Lázár Ervin íróval.
<https://regi.igen.hu/index.php?pg=archivum&cikk=1175948745&l=404> Megtekintésének dátuma: 2025.02.24.
13. Kiss József 2006: Irodalom, film és valóság. Beszélgetés Lázár Ervinnel. Kovács Flórián, Nagy Franciska (szerk.): A Magyar Művészeti Akadémia emlékkönyve 2002-2007. Budapest, MMA – Holnap.
14. Komáromi Gabriella 2011: Lázár Ervin élete és munkássága. Budapest, Osiris Kiadó.

15. Komáromi Gabriella 2018: A Csillagmajor világa, avagy „hol kezdődik a valóság és hol ér véget”. Napútonline. <http://www.naputonline.hu/2018/09/05/komaromi-gabriella-a-csillagmajor-vilaga/> Megtekintésének dátuma: 2025.05.05.
16. Komáromi Gabriella 2020: Miről is szól A Hétfejű Tündér? *Visszhang*. 64. évf. 43. sz./ 2020.
17. Lázár Ervin 1985: A Négyszögletű Kerek Erdő. Budapest, Móra Könyvkiadó.
18. Lázár Ervin 1997: A Hétfejű Tündér. Budapest, Osiris Kiadó.
19. Lázár Ervin 2003: Lovak, kutyák, madarak. In. Tüskés varabin. Budapest, Osiris.
20. Lázár Ervin 2005: Csillagmajor. Budapest, Osiris Könyvkiadó.
21. Lázár Ervin 2016: Napló. Budapest, Helikon kiadó.
22. Lázár Ervin 2019: Szegény Dzsoni és Árnika. Budapest, Móra Ferenc Kiadó.
23. Lázár Fruzsina 2001: A mese varázsgömbjében. *Vigilia*. 66. évf. 12. sz. / 2001, 950-953.
24. Márkus Béla 1998: Fővárosa: Rácpáces. *Tiszatáj*. 52. évf. 6. sz. / 1998.
25. MMA 2019: Álombozót - In memoriam Lázár Ervin. <https://mediaklikk.hu/video/mma-portrek-alombozot-in-memori-az-lazar-ervin/> Megtekintésének dátuma: 2025. 02. 26.
26. MMA 2019: Álombozót - In memoriam Lázár Ervin. <https://mediaklikk.hu/video/mma-portrek-alombozot-in-memori-az-lazar-ervin/> Megtekintésének dátuma: 2025. 02. 26.
27. MMA 2020: Paradicsommadár – In memoriam Vathy Zsuzsa. <https://www.youtube.com/watch?v=tzVqYG8uybw> Megtekintésének dátuma: 2025.02.25.
28. Nádor Tamás 2005: Kavics és csillag. *Új könyvpiac*. / 2005, 33-35.
29. Pompor Zoltán 2005: “Mindenből mesét csinállok...” Bevezetés Lázár Ervin meseátalakító módszerébe. *Hitel* 4. évf. 3. sz. / 2005.
30. Pompor Zoltán 2007: Alsó-Rácespusztából Rácpáces – Lázár Ervin prózaművészetének világképe. *Studia Caroliensia*. /2007, 121-127.
31. Pompor Zoltán 2010: Hagyomány és újítás Lázár Ervin elbeszélő művészetében. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/db483245-6b36-43e0-a422-cd06c6987c37/content> Megtekintésének dátuma: 2025.03.03.

32. Pósa Zoltán 2005: A porcelánbaba Lázár Ervin műveiből készült. Magyar Nemzet.
<https://magyarnemzet.hu/kulturgrund/2005/02/a-porcelanbaba-lazar-ervin-muveibol-keszult> Megtekintésének dátuma: 2025.05.03.
33. Ruff Orsolya 2021: Lázár Ervin 85 – A meseíró, aki a gyerekektől tanulta a legtöbbet.
https://konyvesmagazin.hu/gyerekirodalom/lazar_ervin_85_mese_gyerekirodalom.html Megtekintésének dátuma: 2025.02.25.
34. Szilágyi Zsófia 1997: Csöndpuszta. [A Csillagmajor című kötetről.] *Alföld*. 48. évf. 3. sz. / 1997, 77–80.
35. Varga Domokos 1973: Egy meséskönyv margójára. *Élet és Irodalom*. 89. évf. 11. sz./ 1973.
36. Vathy Zsuzsa 2007: Életünk, halálunk. *Kortárs*. 51. évf. 7-8. sz. / 2007.
37. Vigyikán Villő 2023: Lázár Ervin, a „nagy, egyetemes, világméretű csaló” A Négyszögletű Kerek Erdő, mint novellaciklus.
https://www.irodalomismeret.hu/images/2023_4/vigyikan_villo.pdf
Megtekintésének dátuma: 2025.05.06.
38. Zalka Katalin 2017: Lázár Ervin és Vathy Zsuzsa: „A mi társadalmunkat körülrohognék”.
<https://kepmas.hu/hu/lazar-ervin-es-vathy-zsuzsa-a-mi-tarsadalmunkat-korulrohognek> Megtekintésének dátuma: 2025.02.25.

РЕЗЮМЕ

У своїй роботі я проаналізував вибрані оповідання з творів «Знайомство з Ервіном Лазаром», «Круглий ліс з чотирма кутами» та «Зоряний масток», на основі яких я сформулював шість повторюваних мотивів, що характеризують символічний світ Ервіна Лазара:

- **Зло.** Воно з'являється навіть у найбільш ідеальному місці, навіть у казках любові Ервіна Лазара. Зло, яке можна відлякати спільними зусиллями, але в жодному творі не знищується остаточно.
- **Дитина.** Та, яка здатна врятувати від Смутку. Перевірений рецепт проти печалі.
- **Спільна мова.** Якщо вона є — створює спільноту, якщо ж її немає — її відсутність породжує ненависть.
- **Гармонія з довкіллям.** Не лише душа людини зазнає впливу емоцій і вчинків, але й навколишній світ. Рослини, небо, предмети і навіть власне тіло можуть змінитися, якщо душа зазнає певного впливу.
- **Застигла особистість.** Ервін Лазар не будує своїх персонажів на основі розвитку особистості, натомість показує, як із їхньою незмінною особистістю вони можуть утворювати спільноту.
- **Спільнота як сила, що підтримує.** Він створив емпатичне, толерантне середовище, у якому може виникнути така єдність, що змушує тікати будь-якого Малоголового Велиголового Зловісноборода.

Ервін Лазар вірив у добро, але також і в зло. Не всі його казки закінчуються щасливо, адже, як він казав, «життя — це не суцільне сонце». Однак він вірив у перемогу над злом і в те, що «дуже багато любові, дуже багато добрих вчинків, дуже багато корисної праці змінять світ на вищий рівень. Це — спасіння. І той, хто працює заради цього спасіння, буде його учасником».

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Hungarian College of Higher Education Ferenc Rakoczi II Transcarpathian

Заголовок

Sass Zsofia_Magyar szak_Magiszteri dolgozat_2025-2-4-65

Науковий керівник / Експерт

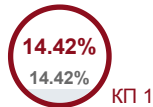
Автор **Аніко Чурман-Пушкеш**

підрозділ

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

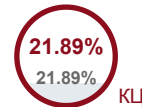
Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

20478

Кількість слів

148576

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв	Б	1
Інтервали	A→	0
Мікропробіли	␣	0
Білі знаки	Б	44
Парафрази (SmartMarks)	a	43

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз			Колір тексту
ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	https://szepi.hu/irodalom/lazar/csillag/csillag04.html	101 0.49 %	
2	https://jelesnapok.oszk.hu/hu/holiday/lazar_ervin_szuletesnapja_1936	95 0.46 %	
3	https://www.szepe.hu/irodalom/lazar/kerek/kerek11.html?theme=responsive_bartik	79 0.39 %	
4	https://moly.hu/enciklopedia/racpacegres	71 0.35 %	
5	https://www.szepe.hu/irodalom/lazar/kerek/kerek11.html?theme=responsive_bartik	69 0.34 %	

6	http://mek.niif.hu/02700/02730/02730.htm	67 0.33 %
7	https://szepi.hu/irodalom/lazar/hetfeju/hetfeju01.html	61 0.30 %
8	https://gyermekmesek.blogspot.com/2013/08/	56 0.27 %
9	http://mek.niif.hu/02700/02732/02732.htm	56 0.27 %
10	https://archivum.pim.hu/pim.hu/2024/pim.hu/en/dia/dia-tagjai/lazar-ervin.html	55 0.27 %
з домашньої бази даних (0.00 %)		
ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
з програми обміну базами даних (0.00 %)		
ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
з Інтернету (14.42 %)		
ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	http://mek.niif.hu/02700/02730/02730.htm	566 (28) 2.76 %
2	http://mek.niif.hu/02700/02732/02732.htm	486 (19) 2.37 %
3	https://vmek.oszk.hu/02700/02753/02753.pdf	215 (16) 1.05 %
4	https://www.szepi.hu/irodalom/lazar/kerek/kerek11.html?theme=responsive_bartik	209 (6) 1.02 %
5	https://szepi.hu/irodalom/lazar/kerek/kerek06.html	157 (6) 0.77 %
6	https://szepi.hu/irodalom/lazar/csillag/csillag04.html	145 (3) 0.71 %
7	https://szepi.hu/irodalom/lazar/hetfeju/hetfeju01.html	118 (4) 0.58 %
8	https://osztalyfonok.hu/654/	114 (6) 0.56 %
9	https://szepi.hu/irodalom/lazar/csillag/csillag07.html	104 (4) 0.51 %
10	https://jelesnapok.oszk.hu/hu/holiday/lazar_ervin_szuletesnapja_1936	95 (1) 0.46 %
11	https://gyerekmese.info/odonke-es-a-tizemeletes/	95 (5) 0.46 %
12	https://konyvtar.dia.hu/html/muvek/LAZAR/lazar00043/lazar00045/lazar00045.html	81 (3) 0.40 %
13	https://docplayer.hu/11078049-A-negyszogletu-kerek-erdo.html	77 (3) 0.38 %
14	https://acta.bibl.u-szeged.hu/77960/1/modszertani_2022_002_033-056.pdf	74 (4) 0.36 %
15	https://gyermekmesek.blogspot.com/2013/08/	72 (2) 0.35 %
16	https://moly.hu/enciklopedia/racpacegres	71 (1) 0.35 %
17	https://archivum.pim.hu/pim.hu/2024/pim.hu/en/dia/dia-tagjai/lazar-ervin.html	69 (2) 0.34 %
18	https://docplayer.hu/34219857-Tortenetek-megertese-azonban-ma-mar-nehezebben-megy-mert-elvezsítettuk-kapcsolatunkat-azzal-a-vilagkeppel-es-nyelvvél-amely-a-tortenetek-mesek-es.html	57 (2) 0.28 %
19	https://www.suliklub.hu/wp-content/uploads/2019/09/18.-a-tolvaj-diak.pdf	39 (2) 0.19 %
20	https://docplayer.hu/24588551-Asszony-kisdeddel-lazar-ervin-az-asszony.html	31 (1) 0.15 %
21	https://edesszomorufuzike.blogspot.com/search/label/L%C3%A1z%C3%A1r%20Ervin	31 (2) 0.15 %

22	https://epa.oszk.hu/01300/01343/00039/muhely.html	20 (1) 0.10 %
23	https://bokoportal.hu/tanulmanyok/Etikatanitas_mesevel_2016_GyKG.pdf	14 (1) 0.07 %
24	https://hu.wikipedia.org/wiki/Nagy_Franciska	12 (1) 0.06 %

Список прийнятих фрагментів (немає прийнятих фрагментів)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-------	---------------------------------------

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Я, Шош Жофія Федорівна підтверджую, що користувалась ChatGPT (<https://chat.openai.com/>) Для перекладу іноземномовних текстів, а також для стилістичного опрацювання частин роботи українською мовою. Я завантажила свою роботу в повному обсязі і ввела наступні дані 15 квітня 2025 року:

1. Для перекладу іноземномовних текстів, а також для стилістичного опрацювання частин роботи українською мовою.

Отримані таким чином дані були використані для доопрацювання та перероблення тексту з метою отримання кінцевого варіанту роботи.

Шош Жофія Федорівна